

KULTÚRA

ROČNÍK XVIII. – č. 8

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

15. APRÍLA 2015

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRIŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava, Mobil: 0911 286 452 • e-mail: kultura@orangemail.sk • Cena 1,50 €

Roku 1916 napísal fínsky spisovateľ Mailu Lassila román Vstal z mŕtvych. Príbeh je o prístavnom tulákovi, na ktorého sa usmeje šťastie a on v lotérii vyhrá veľa peňazí. Nadobudne slušný majetok a bohatých obchodníkov i finančníkov privedie do zmätku, v ktorom sa nevedia vyznať. Jeho veľmi rozmanitý život sa končí domnelou smrťou. Zarmútení priatelia sa s ním lúčia a on príde na vlastný pohreb, na ktorom si nesie vlastný kríž aj rakvu. Všetci si pritom myslia, že musel vstať z mŕtvych. Lassilov román je tvrdou kritikou, až výsmechom ľudského pokrytectva, sveta bohatstva a falošnosti. Akoby autor tú-

V slávení Veľkej noci a v tichu svojho srdca môžeme lepšie pociťovať v duši, že nie je človeku príjemné, ani správne žiť v „hrobe“ a v osobnej „tme“. Často bez ľudí a priateľov, bez lásky a porozumenia, bez súcitu a odpustenia, bez prostriedkov a nádeje, bez dobroty a pomoci, bez radosti a spokojnosti. Aj v tomto roku nám Boh daroval veľkonočné ráno, aby sa v našej duši uskutočnil ľudský a duchovný zázrak „vzkriesenia“.

Prvá nedeľa po jarnom splne je vždy nedeľa Veľkonočná. Ona má opakovanie v každej nedeli v roku. Preto sa zvykne aj hovoriť, že každá nedeľa je „malou veľkou

Všetko spieva o živote

žil, aby v ľudoch "vstávali z mŕtvych" ich lepšie, pozitívnejšie a krajšie vlastnosti, bez ktorých život nemá veľkej hodnoty.

Ľudstvo od pradávna spája príchod jari s prebúdzaním a novým životom. Kresťania si v týchto jarných dňoch po roku nanovo obnovujú duchovné posolstvo: Ježiš, vstal z mŕtvych. Sú to najvýznamnejšie slová Veľkej noci, ktoré dávajú ľuďom duchovný punc života.

Ľudia každej doby prežívajú svoj "veľký piatok" problémov, bolesti, utrpenia, strachu, sklamaní a rozličných ťažkostí. Poznáme ho aj my vo forme novodobého "hrobu", ktorý ťaží súčasného človeka. Prílišný zhon, enormné pracovné vypätie, sociálne neistoty, nedostatok práce, novodobé otroctvo, problémy s bývaním, patologické závislosti, ľudská arogancia, choroby, rozpad rodín, odumieranie lásky, sklamanie z detí, ťažkosti so starými a chorými, opustenosť, pocit zbytočnosti, prázdnota v ľudských srdciach i mnohé ďalšie, všetko nás to oberá o pokoj a radosť.

Kristus sa stal človekom, aby sa ľuďom stal veľmi blízky. Vyšiel zo svojho kamenného hrobu, aby zostúpil do nášho „hrobu“ rozmanitého trápenia. Týmto nás pozýva vystúpiť z nášho „veľkého piatku“ a s ním kráčať k Veľkonočnej nedeli, to jest k dňu života a svetla.

nocou“. Nedeľa je úžasný deň. Ubehaným a unaveným ľuďom ponúka dôležitý čas pre spomalenie v pracovnom tempe. Ponúka čas pre oddych, rodinu, deti, výchovu, záľuby, prírodu, šport, sviatočnosť a pre veriacich je aj vzácnym dňom stretnutia s Kristom v chráme. V nedeľu by nemal človek orať na poli, ale výhradne vo svojom srdci. Nemal by pracovať v záhrade, ale sám na sebe. Ľudská duša je najdôležitejšou záhradkou a záleží len na nás, či v nej „rastú“ voňavé kvety dobra, alebo bezcenná burina.

„Ježiš žije, Ježiš žije, všetci ľudia nech vedia, Ježiš žije“, je posolstvo krásnej veľkonočnej piesne. Jej slová znejú v každom chráme a dovoľme im vstúpiť do nášho srdca. Jedna pani mi v hĺbke svojej viery povedala: „Smrť neexistuje. Iba ďalší život!“ Obdivuhodné vyznanie vychádzajúce z hĺbky viery v živého Krista, ktorý premohol smrť.

Na jar celá príroda, vtáctvo a všetko naokolo „spieva“ o živote. Rozvíjajúce sa púčiky na rastlinách, stromoch a viniči výhradne rozprávajú len o živote.

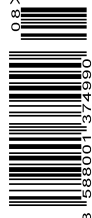
Akože by to nemal radosne robiť najmä človek?

Z jarného času sa tešiaci a veľkonočným posolstvom naplnení všetkým želám radosť zo Zmŕtvychvstania Ježiša Krista!

Státisíce Jeho nasledovníkov dnes trpia podobné muky. Kým sa radujeme z Jeho víťazstva, prosíme pre nich o Jeho útechu a silu. Milan S. Ďurica

www.kultura-fb.sk

Umelci a do ofsajdu nimi samými zahnané umenie nevie, ako vystúpiť zo začarovaného kruhu, ktorý si sami nakreslili. Uverili napr. v princíp šoku, rozpracovali celú teóriu škaredého ako záračnej paličky, ktorou sa dá nahraďovať nedostatok talentu a najmä deficit charakteru.

Bez charakteru je však umenie iba zábavka pre unudených dekadentov. Práve charakterom sa odlišuje genialita od naučených, starostlivo vyrezávaných, ale poloprázdnych či úplne vyprázdnených tvorivých postupov.

Jedným zo zaručene spoľahlivých spôsobov, ako si zabezpečiť

hrade, spomenul som si, ako lakonicky vedel vyjadriť postupnosť úpadku od úcty k Bohu až po dnešný kult antikrásky. Bol to človek, ktorý sa vedel nadchýnať ruskou ikonobalbou a polyfóniou. Nádhorne vedel rozprávať o rozdieloch západného chápania pravdy ako zákona a východného chápania pravdy ako „istiny“, čo je pravda živá, pulzujúca ako srdce.

Krásu a charakter sa k sebe majú podobne ako viera a charakter. Nestačí byť dobrým znalcom teológie, ba ani dobrým kazateľom, keď slová nie sú ako orgány tela opreté o mocnú chrbticu. Ani

Princíp šoku

TEODOR KRIŽKA

známosť, je hanobiť Krista a kresťanstvo ako také. Sám to pochopiť neviem, no konzumnú luzu, ktorá sa občas chodí ešte viac zozveršiť do kina či do divadla, to napodiv stále platí. A, zdá sa, neprotestujú ani sami aktéri rúhavých inscenovaní opierajúcich sa o divadelných hier. Dokoľka im v tom neprekáža ani fakt, že si s pokojným svedomím prišli prevziať niektorú z Cirkvou udeľovaných umeleckých cien.

Ani v Rusku to nie je inak ako na Západe, ba naopak. Tam akoby sa tzv. umelecké prostredie priam predbiehalo dokazovať, že je liberálnejšie a demokratickejšie ako všetka postkomunistická spoločnosť.

Pamätám si, ako som sedel bez jediného pohybu ako ušasnutý napríklad v Divadle na Taganke, keď tam slávny režisér Jurij Ľubimov inscenoval za totality Čechovove Tri sestry. Scénu tvoril iba štylizovaný ikonostas a v kľúčových momentoch predstavenia Kristus-Pantokrator na tých kulisách plakal. Plakal som spolu s ním aj ja.

Ale čo si pomyslieť o takom vývoji slobody umenia, ktorý sa premenil na naháňačku o čo najväčšie bohorúhanie? V Novosibirsku nedávno inscenovali operu Richarda Wagnera Tannhäuser a režisérovi nenapadlo nič umeleckejšie ako narábať s postavou Ježiša Krista nieže svojvoľne, ale priam zlovoľne. Keď ho pred ministrom kultúry obhajovali, aký je odvážny, minister pohotovo zareagoval: „Ste odvážny? No prosím, zameňte Krista za Mohameda! Aj Mohamed má málo prebádané obdobia v kánonickom životopise. Poďte, vymyslíme mu voľáčo. Alebo máte strach, či po takom niečom vôbec pridete domov? Ažbo skúsime trochu fantazírovať na tému, ako by sa dal ponovom interpretovať holokaust? Preto na to nenájdete odvahu? No preto, lebo je reč o hlúposti a provokácii, a nie o tvorivej odvahe...“

Keď sa kedysi s totalitou pasoval Solženicyn, Sacharov, Pasternak, Brodskij, Vysockij, Okudžava a desiatky iných charakterných osobností, z ich zápasu vzišli skvosty umenia. Po tých dnešných pseudoumelcoch, ktorí tak veľmi snívajú o tom, aby ich podobne niekto prenasledoval, zostáva iba pocit trápnosti a smútku.

Keď som nedávno stál nad hrobom kardinála Špidlíka na Vele-

majstrovstvo v umení bez tejto chrbtice nie je viac ako táranie.

Nie je nijakým umením nenávidieť, hanobiť, rozkladať, rúcať. Ani vtedy, keď sa za to tleska a zrejme aj dobre platí. Tvorivý duch, ktorý by mal byť citlivý na tie drobné rozdiely, akými sa líši krásu a gýč, pravdu a lož, láska zvrátenosť, city a sentiment, nemôže pristať na také veľké kompromisy pred vedomím a svedomím, aby hanobil svoju vlasť, nielo čosi, čo veľká časť ľudstva považuje za sväté.

Niet konca-kraja rúhaniu. Keď už jedno z najpoprednejších divadiel v Moskve - Moskovskij chudožestvennij akademickij teatr MCHAT ustúpil zo svojej niekdajšej umeleckej slávy až na bulvárne dno, rozhodla sa skupina kresťanskej mládeže povedať stop. Priniesli pred divadlo prasačiu hlavu s menom režiséra a usporiadali hepening so strhávaním masiek, ktoré z tváří účastníkov odstraňovala smrť s kosou.

„Dost' bolo bohorúhania!“ - hlásali mladí aktivisti. A tak som si spomenul, či by aj u nás niekto našiel ani nie odvahu, ale zvyšky charakteru, lebo odvaha je derivát charakteru, a či by tiež nevyjadril, že sa ho takéto hrubé bohorúhanie dotýka. Ako je možné, že sa modlíme v chráme, vzdávame chvály Bohu a potom sedíme v divadle a pokojne prepúšťame zrenicami očí urážky toho, čo je pre nás najsvätejšie? Kde je chyba? Je chyba v tom, že sa bojíme posúdiť skutkový stav, aby nás neobvinili z neznalosti, alebo sme podľahli tyránii deštrukcie a už sa v nás neozvú ani zvyšky svedomia?

Keď som bol malý, chcel som sa pochlapiť a pred mamou som použil slovičko „blbý“, ktoré som práve pochytil z ulice. Som už krátko pred dôchodkom, mama už dávno nežije, ale jej náhly smútok v očiach si pamätám tak živo, akoby to bolo pred chvíľou. A dnes sa už i deti medzi sebou nevedia rozprávať bez vulgarizmov, nieže pomocou pomerne nevinného slovička „blbý“. Na literárnych súťažiach už pomaly ani nestretnete báseň či poviedku, ktorá by sa doslova nezačínala nadávkou.

A pritom čas a úsilie na takýto stereotyp šoku nie je nič iné ako premáňaná šanca zmeniť dejiny.

Homofóbia, homomanželstvá

alebo

O vopred prehratom zápase hodnôt vlastným pričinením

Od určitého času parlamenty európskych štátov neprestávajú schvaľovať zákony, ktoré majú trestne postihovať osoby v prípade, ak sa ich správanie koncepčne vojde do tejto kategórie. Touto novou kategóriou je homofóbia. Čo však znamená byť homofób? To v skutočnosti nikto presne nevie, lebo homofóbia je čirý ideologický výmysel. Je to výdobytok niekdajšieho sovietskeho trestného zákonníka, ktorý v komunistickom režime umožňoval prokurátorom a sudcom trestne stíhať najroznejšie typy správania, pričom šlo o najtragikomickéjší triumf tzv. kreatívneho zákonodarstva.

KATEGÓRIA HOMOFÓBIA JE KATEGÓRIA ABSURDNÁ

Homofóbia predpokladá, že svet sa skladá z heterosexuálov a homosexuálov, ale to nie je všetko: existuje množstvo ďalších možných skupín, ktoré sa vymedzujú v rámci oblasti sexuality. No aj v rámci oblasti sexuality samotná koncepcia heterosexuality je sama o sebe pomýlená: veď keď muž a žena spolu sexuálne obcujú, správajú sa ako normálni ľudia - je to v súlade so Stvoriteľovým zámerom.

Keď sa však prijme právna kategória homofóbie, tvrdenie typu „Keď muž a žena spolu sexuálne obcujú, správajú sa ako normálni ľudia“ už nebude možné vysloviť na verejnosti a neriskovať pritom právny postih. To isté bude platiť pre učiteľa na základnej, strednej či vysokej škole, ktorý učí svojich žiakov, že vzťahy medzi osobami rovnakého pohlavia nie sú normálne, že mať dvoch otcov, či dve matky, je pre deti škodlivé. Trestné stíhanie bude ako Damoklov meč visieť nad hlavou ktoréhokoľvek kňaza, katechéty či vyučujúceho, ktorý označí rovnopohlavný (homosexuálny) styk ako hriech proti prírode, teda „do neba volajúci“ hriech. Homofóbia je absurdnou kategóriou. Ak sa niekto stane obeťou napadnutia či urážky, právny poriadok vymedzuje určitý trest na základe princípu rovnosti. Ak si budeme vymýšľať nové tresty pre prípad, keď bude obeťou homosexuál (alebo ak vyhlási, že ním je, pretože ako si to môžeme overiť/?), znamená to, že začneme s nekonečným vytváraním skupín, ktoré by mali vďaka trestnému zákoníku zvýšenú ochranu. Mohli by

sme začať uvažovať o zákonoch, ktoré by prísnejšie trestali „tučnofóbiu“, aby ochránili obézných ľudí od výsmechov na pracovisku či v škole, alebo „tabakofóbiu“, aby sa zabezpečila ochrana fajčiarov, ktorí sú diskriminovaní za ich nezodpovedné správanie voči vlastným pľúcam, či tiež „plešofóbiu“, aby sa konečne skoncovalo s nedôstojnou diskrimináciou plešatých ľudí... Ako vidno, tieto bezhlavé preteky o multiplikáciu ľudských práv nepoznajú hranice!

RODOVÁ IDEOLÓGIA RODOV, HOMOMANŽELSTVÁ A ADOPCIE DETÍ HOMOSEXUÁLMI

Národ, ktorý zavedie do svojich zákonov kategóriu homofóbie, neodvratne schvaľuje aj rodovú ideológiu. Čo to znamená? Podľa rodovej ideológie ľudské pohlavie nie je nesporné dané prírodou (teda, že človek sa rodí ako muž alebo ako žena, tertium non datur), ale každý človek si vyberá - a nemusí to byť definitívne, či chce byť muž, alebo žena, bez ohľadu na telesné znaky a genetiku. Homofóbia schvaľuje právnu cestou deštrukciu prirodzeného pohlavia ako ľudskej identity a pretvára ho na arbitrárnou ľudskú voľbu. Človek sa môže rozhodnúť, či chce byť mužom, alebo ženou, rovnako ako si môže vybrať medzi broskyňovým, alebo čerešňovým džemom. Človek doslova „konštruuje sám seba“ a sám zavrhuje plán spoločenského a antropologického zničenia, ktoré začali revoluční osvietení myslitelia počnúc Rousseauom. Ide o zámer, ktorý spočíva v absolútnej vzbure voči Bohu. Tá vrcholí tým, že sa človek zbavuje sexuálnych pút, daných samotným telom a jeho orgánmi. Ľudstvo sa vysmieva z Božieho plánu pre človeka: „Množte sa a naplňte zem.“ Už od začiatku nám musí byť jasné, že nasledujúcim krokom po prijatí zákona o homofóbii, nech by bol akýkoľvek, bude zákon o manželstvách homosexuálov. A následne nebude chýbať legalizácia adopcie detí zo strany homosexuálnych párov a povolenie umelého oplodnenia takýchto párov.

KREŠTANIA, UVEDOMME SI
MOŽNÝCH DESAŤ KROKOV
AKO PREHRAŤ TENTO BOJ...
Dôsledky zákonov o homofóbii

sú apokalyptické. Normálne by bolo, keby na Slovensku vznikla tvrdá reakcia zo strany kresťanského sveta, Katolíckej cirkvi, Konferencie biskupov Slovenska, cirkevných spolkov, združení a hnutí, hlavného týždenníka Katolíckej noviny, Evanjelickej cirkvi a. v. a ďalších kresťanských denominácií. No všetci prekvapivo mlčia. Jedinou katolíckou realitou, ktorá nemlčala a obdivuhodne sa ozvala, bol POCHOD ZA ŽIVOT. Po ňom nasledovalo nedávno „zmarené“ referendum. Ako si môžeme vysvetliť to, že pravde nikto nevyšiel pomocnú ruku?

Existujú tri možné príčiny:

a. Tradícia kompromisov: už roky si katolícky svet zvykol voliť menšie zlo, nie dobro a pravdu: lepšie odsúhlasiť zlý zákon o homofóbii než jeho horší variant.

b. Prítomnosť silnej homosexuálnej lobby vo vnútri katolíckeho sveta, ktorá ho paralyzuje nielen v tomto boji, ale aj na ďalších frontoch.

c. Strach postaviť sa proti celému svetu a prehrať politický spor.

Táto kapitulácia v podstate vysvetľuje, ako je možné, že homosexualita, ktorá bola donedávna väčšinou verejnej mienky posudzovaná ako škodlivá úchyľka, sa zrazu stala nielen prijateľnou, no aj hodnou špeciálnej právnej ochrany. Homosexualita sa zrazu stala záslužnou, a to v oveľa väčšej miere ako tradičný vzťah muža a ženy. Samozrejme, veľkú prácu v tejto oblasti odvodila homosexuálna lobby a kúpnopredajné masmédiá, ktoré jej vytvorili veľmi priaznivé prostredie. No nezabudnime, že katolíci si takpovediac „vykopali hrob“ vlastnými rukami, desiatimi mimoriadne nešťastnými krokmi:

1. Postoj kresťanstva voči homosexuálnemu správaniu je už celých dvetisíc rokov naozaj veľmi prísny. Prvý mylný krok je, že sa tento postoj pravdy postupne zmierňuje, a to nielen pri hriechu homosexuality, ale pri všetkých. On avšak nič neuberá blahozvesti o odpustení a vykúpení hriešnika.

2. Zamlčovanie faktu, že homosexuálne správanie je hriechom. V mene rešpektu voči druhým a kvôli zložitosti jednotlivých prípadov sa dospeje k záveru, že toto správanie sa v podstate nedá posúdiť. Vším-

nite si, že aj najprísnejší katolíci cítia povinnosť pripomenúť: „Nemám nič proti homosexuálom...“ Hoci keby prišla reč na šieste prikázanie, nikdy by nepovedali: „Nemám nič proti cudzoložstvu.“

3. Nasledujúcim krokom je explicitne poprieť, že ide o hriech: „...niektorí ľudia sa takto narodili, nedá sa s tým nič robiť...“

4. Z kázni, katechéz, konferencií, kníh sa vylučuje výraz „proti prírode“, a takto sa úplne potlačí idea prírody v jej filozofickom ponímaní. A tak jediná príroda, ktorá nám zostáva, žije v dokumentárnych filmoch na kanáloch Discovery, National Geographic, Spectrum, Viasat...

5. Už sa viac nevyžaduje zachovať v právnom poriadku rozdielny postoj k homosexualite. Zákony dlhé stáročia tolerovali tento fenomén? alebo podľa nich na právnej úrovni nebol relevantný? , nepriamo však mali vždy voči takémuto správaniu negatívne stanovisko, keďže uvádzaný fenomén môže mať problematické aspekty s dopadom na verejný život. Máme na mysli možnosť zastávať funkcie vo vzdelávacom systéme, prípadne vstúpiť do špecifických organizovaných zložiek, ako sú vojsko či náboženský rád. Tu by som rád odlišil odôvodnenú diskrimináciu, ktorá pramenila z celosvetového uznania patologického charakteru tejto orientácie, keďže do roku 1973 bola homosexualita aj na zozname porúch Americkéj psychologickéj asociácie.

6. Na tomto mieste sa začína šíriť efekt „laického princípu štátu“: nakoľko v takomto štáte právny poriadok nedovoľuje vyslovovať etické sudy, musí sa preto podľa neho zaobchádzať so všetkými rovnako; každý citový vzťah má rovnakú morálnu a spoločenskú hodnotu, preto sa zákony budú správať úplne rovnako k homosexuálom, heterosexuálom a k ďalším eventúalnym kategóriám.

7. Kto by si v tejto chvíli dovolil tvrdiť, že homosexualita je proti prírode, alebo si nepraje učiteľa homosexuála, automaticky sa z neho stáva kriminálnik, najskôr v masmédiách (televízna a tlačová „poprava“) a potom i v legislatíve (zákony o homofóbii). A tu katolícky svet ponecháva napospas osudu všetkých, ktorí sa dostali pod gilotínu, ktorú postavila vláda homosexuálov - homokracia. Tá ich zneškodní kvôli ich „neopatrnosti“ či „radikalizmu“.

8. Ďalej na rad prichádza zákon o zväzkoch homosexuálov a na tvári prehrávajúceho katolíka sa zračí spokojnosť, pretože „sa zabránilo nazvať ich manželstvami“.

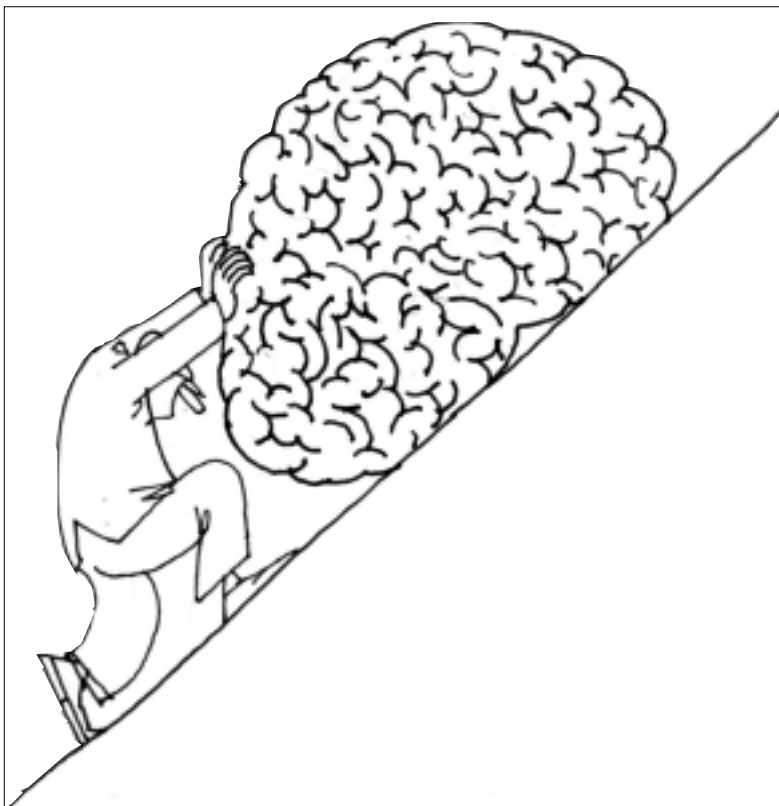
9. A ďalej, čo je zrejme, nasledujú manželstvá homosexuálov a prehrávajúci katolík je optimistom, pretože vraj „adopcie detí v homomanželstvách nie sú v pláne“.

10. Napokon prichádzajú adopcie detí v homomanželstvách a porazený katolík z toho spokojne urobí záver, že napriek všetkému „sa rodina zachová“...

Zákony o homofóbii zničia človeka jednou ranou za víťazoslávneho potlesku nepriateľov kresťanstva vo všeobecnosti a Katolíckej cirkvi zvlášť...!

JOZEF M. RYDLO

Zo skicára Marcela Krištofoviča

Biskup nalieha na uzákonení voľnej nedele

Za zakotvenie voľnej nedele do Smernice EÚ o pracovnom čase, o ktorej sa v súčasnosti diskutuje, sa intenzívne zasadzuje rakúsky diecézny biskup z Linca, Ludwig Schwarz, ktorý je rodák zo Slovenska (Most pri Bratislave) a je aj čestným predsedom „Aliancie za voľnú nedeľu“ v Rakúsku a hlavným koordinátorom aktivít tohto združenia v samotnom Rakúsku, ale aj na medzinárodnom poli.

Spoločný deň oddychu v nedeľu je „zásadným výrazom európskeho modelu sociálneho štátu“ a okrem toho je „úplne podstatný“ pre spravodlivý pracovný čas a pre človeka dôstojný chod hospodárstva. Uviedol to biskup Schwarz, ktorý je aj predsedom Komisie pre sociálne veci pri Biskupskej konferencii Rakúska vo vyhlásení Aliancie za voľnú nedeľu Rakúsko pri príležitosti „Medzinárodného dňa voľnej nedele“, ktorý bol 3. marca 2015.

„My všetci sme vyzvaní, aby sme sa v priebehu revízie „Smernice o pracovnom čase“ v Európskom parlamente (EP) zasadili za nedeľu ako spoločný deň oddychu v týždni v celej EÚ,“ uvádza sa vo výzve vyše 50 zúčastnených organizácií. V podobnom duchu sa viedla aj debata zástupcov rôznych krajín EÚ na pôde EP, konanej dňa 3. marca 2015 v Bruseli. Biskup Schwarz označil účasť na debате ako „znamenanie solidarity“, ako aj „šancu“ pôsobiť proti tendenciám v EÚ, ktoré vyvolávajú starosti.

Konkrétne, táto platforma, podľa biskupa Schwarza, v ostatných rokoch v rôznych krajinách Európy s obavou pozoruje „vývoj smerom k totálnej liberalizácii otváracích hodín obchodov a skutočnosť, že zamestnanci musia byť neustále k dispozícii“. Je potrebné zakročiť politikov, keď sociálna spravodlivosť a výkonnosť v hospodárstve kráčajú ruku v ruke, ako definoval biskup ciele Aliancie za voľnú nedeľu v Rakúsku, ale aj Európskej aliancie za nedeľu (European sanday alliance - ESA), ktorá bola v Bruseli založená na pôde EP dňa 2.6.2011, a ktorej jedným zo zakladajúcich členov je aj Aliancia za nedeľu - Slovensko (AZN)

POSILNIŤ VYVÁŽENOSŤ PRÁCE A ŽIVOTA

„Aliancia za voľnú nedeľu, Rakúsko“ v procese konzultácie žiadala vo svojom návrhu Komisii EÚ, aby dôstojnosť a zdravie ľudí v Európe boli zákonodarstvom EÚ ešte viac chránené ako doteraz. Treba sa postarať o vyváženosť života v zamestnaní a súkromného života, ako vyhlásili Gabriele Kienesbergerová a Mária Langmaierová z koordinátorského centra Aliancie. Poukázali na štúdie, podľa ktorých atypický pracovný čas narušuje sociálne rytmy, čo sa negatívne prejavuje na zdraví a bezpečnosti práce zamestnancov. Kienesbergerová odporúčala pre obnovenie „Smernicu o pracovnom čase“ zakotvenie voľnej nedele pre všetkých, ktorí si berú za vzor už existujúcu smernicu 94/33/EC. Pretože tu sa už teraz uznáva voľná nedeľa ako deň pokoja pre mladých ľudí.

PREPOJENIE V EURÓPSKOM PARLAMENTE

Ako jeden krok na tejto ceste uviedla Aliancia vytvorenie „Interest Group“ (záujmovej skupiny) pre voľnú nedeľu v Európskom parlamente, ktorá sa po prvý raz zišla v utorok 3. marca 2015 v Bruseli. Táto iniciatíva vychádza od poslankyne Evelyn Regnerovej (Rakúsko, Progresívna aliancia sociálnych demokratov) a Thomasa Manna (Nemecko, Európska ľudová strana),

ako aj z Európskej aliancie za nedeľu.

Obaja poslanci už pred rokom umožnili realizáciu 2. európskej konferencie o voľnej nedeľi v Európskom parlamente, ako pripomenul Franz Georg Brantner, hovorca Aliancie za voľnú nedeľu Rakúsko a predseda Oblasť obchodu v odboroch GPA. Teraz sa plánuje lepšie prepojenie v Európskom parlamente, aby sa tejto téme dodal väčší dôraz. Nasledujúce zasadnutie ESA v Bruseli je naplánované na 1. júna 2015, kde by sa mali prerokovať už konkrétne kroky vedúce k zakotveniu voľnej nedele do Smernice EÚ o pracovnom čase.

ALIANCIA ZA VOĽNÚ NEDEĽU - SLOVENSKO

V súčasnej dobe AZN na Slovensku, ktorá bola na Slovensku založená v januári 2009, dokončuje zbieranie podpisov pod petíciu, ktorou chcú vyzvať NR SR, aby sa zaoberala problémom nedeľnej práce na Slovensku. AZN vlastne nadviazala na snahu Nezávislých kresťanských odborov Slovenska (NKOS), ktoré ako prvé v celej postkomunistickej Európe zorganizovali na Slovensku v decembri 2002 protestnú letákovú akciu proti masívnemu zneužívaniu nedeľnej práce hlavne v záujme ochrany rodiny.

Ukončenie zberu podpisov pod petíciu plánujú do konca letných parlamentných prázdnin tak, aby prerokovanie tejto petície v NR SR sa uskutočnilo ešte toto volebné obdobie, aby občania Slovenska aj takto pred parlamentnými voľbami v marci 2016 mohli jasne vidieť, že ktoré politické subjekty si ako vážia ochranu nedele v prospech rodiny a tak sa aj chovali pri volebnej urne. Veď je smutné, keď sa na Slovensku chválime štatistikou, že máme vyše 70 percent veriacich ľudí, no pri hlasovaní v NR SR sa to prejavuje veľmi málo.

Na pôde nášho najvyššieho zákonodárneho zboru NR SR sa o obmedzení nedeľnej práce cestou novely Zákona 211/2001, Z.z., (Zákonník práce) v poslednej dobe hlasovalo dvakrát. Prvé hlasovanie bolo 9. septembra 2009, kedy vtedajší poslanec NR SR profesor Rydlo predložil novelu spomínaného zákona, ktorú vypracoval spolu s AZN, pričom vychádzali z osvedčeného zákona platného v Nemecku. Druhé takéto hlasovanie bolo v NR SR dňa 31.10.2014, kedy podobnú novelu paragrafov 93 a 94 Zákonníka práce predložili poslanci KDH Brocka s Pridalom. Výsledky hlasovania už v prvom čítaní boli rovnaké a to, že neprešli do druhého čítania. Za príčinu tohto neúspechu možno jednoznačne označiť poslancov strany Smer - SD, pretože títo tak ako v roku 2009, ani v roku 2014 nepodporili zmenu zákona v prospech ochrany rodiny. A tu je ten hlavný rozdiel medzi socialistami v pôvodných krajinách EÚ a socialistami v postkomunistickej časti Európy. Pričom tí prvý sa spolu s ľudovcami v EP aktívne zúčastňujú na činnosti ESA, čo vidíme aj z postoja už spomínanej socialistickej poslankyne EP Evelyn Regnerovej z Rakúska, no naši socialisti ináč sa chovajú v Bruseli a ináč hlasujú o tých istých otázkach v NR SR. A ochrana rodiny by si určite zaslúžila, aby aj taká silná politická strana akou je na Slovensku strana Smer - SD, pristupovala k tomuto problému tak, ako socialisti z pôvodných krajín EÚ.

PETER NOVoveský,
Aliancia za nedeľu-Slovensko, o.z.

(Pokračovanie
z predchádzajúceho čísla)

HOVOROVÁ A PÍSMONÁ FORMA KORÁNU

Mohamedove videnia, cez ktoré mu boli zosielané jednotlivé súry, trvali dlhé časové obdobie - 23 rokov (609-632 po Kr.). Dnešná podoba Koránu bola ustálená 19 rokov po smrti proroka, v roku 651. Znenie jednotlivých súr celého Koránu sa najskôr uchovávalo v pamäti proroka a jeho prívržencov. Dá sa predpokladať, že ešte pred odchodom Mohameda z Mekky začali sa jednotlivé súry zaznamenávať na rôzny materiál písomne, i keď ešte vtedy spôsob písomného záznamu bol v mnohom nedokonalý. Problém vyplýva z toho, že arabské kurzívne písmo nezaznamenávalo krátke i niektoré dlhé samohlásky a tak dochádzalo k záмене gramaticky podobných slov. Preto recitácia Koránu spamäti mala vyššiu a vernejšiu podobu, než písomný záznam. Podľa islamskej tradície Mohamed využíval niektorých svojich stúpencov, znalých písma, na zaznamenávanie súr z jednotlivých zjavení.

Skutočnosť, že v jednotlivých zjaveniach, ktoré prešli do Koránu cez vedomie a informačné univerzum Mohameda, sa hádam nasilnejšie prejavili v niekoľkých prípadoch. Prvý zahrňuje vznik tzv. satanských veršov. Ich vznik je spojený s historickou skutočnosťou, zaznamenanou v životopisoch proroka po návrate do Mekky a jej ovládnutí v atmosfére napätia medzi prorokom a predstaviteľmi kmeňa Kurajšovcov, ktorí boli strážcami Káby a jej kultu a ťažko sa lúčili s pohanskou minulosťou tohoto kultu. Mohamed v tomto období, keď si chcel pokojnou cestou nakloniť Kurajšovcov, z ktorých pochádzal, v slabej chvíli urobil ústupok v tom, že v zjavení vo veršoch, umiestených pôvodne v súre 53 Hviezda: 19-23, ktoré boli nazvané neskôr satanskými, pripustil uctievanie troch vyššie spomínaných Alahových dcér: al-Lat, al-Uzza i Manat. Pôvodné znenie: „Uvažovali ste o al-Lát a al-Uzzá a Manát, tej tretej, inej? To sú vznešené labute, na ich prímluvu možno veru dúfať.“ Lenže na to reagovali veľmi ostro Medinčania a vytýkali mu, že sa vracia k pohanstvu. Bolo nutné urobiť zmenu veršov tejto súry takto: „Čo si myslíte o al-Lát a al-Uzzá a tretej Manát vedľa nich? Majú vám patriť synovia a Jemu dcéry? Bolo by to nespravodlivé rozdelenie. Ved' dali ste im len mená, vy aj vaši otcovia. Boh im nezoslal žiadnu právomoc. Nasledujú len svoje dohady a chůtky svojich duší. A dostalo sa im vedenia od ich Pána.“

Mohamed vraj podľahol nátlaku satana, aby svoje učenie prispôbil starému náboženstvu. Ale keď dostal nové zjavenie, verše boli zmenené odmietnutím iných božstiev z pohanskej éry. V súre 2 Krava: 106 (slovenské vydanie Koránu z r. 2001) sa hovorí: „Ak nejaký verš zrušíme, alebo povieme, zabudnite naň, dáme vám zaň iný, alebo ešte lepší. Vedz, že Boh má moc nad všetkým.“ V súre 22 Pút: 52 sa k tejto problematike vracia: „Diabol bol vždy prítomný, keď posol alebo prorok vykladal Písmo. Boh však bdel a zrušil diablove podvrhy a potvrdil svoje znamenia - On je vševydatci.“ A nakoniec súra 13 Hrom: 39 - „Boh vymazáva a potvrdzuje, čo chce. Len u Neho je Písmo pôvodné.“ Takto v súvislosti s tzv. satanskými veršami vznikla prax zrušených a zrušujúcich veršov - nasch.

POSTAVENIE ŽIEN V KORÁNE

Úvodom treba opäť predoslať, že Korán fixuje stav patriarchálnej spoločnosti púštnych národov v 7. storočí. Ľudia žijúci v extrémnych geografických podmienkach sami o sebe nemohli existovať, iba v rámci spoločnosti. Čo je dodnes prednosťou tohoto spôsobu života v porovnaní so západnou, najmä americkou kultúrou, je pevné rodinné spoločenstvo ako základ každej rodovej a štátnej islamskej spoločnosti. Západná gender ideológia je pre islamských veriacich na smiech a západní ideológovia ju ani do tejto časti našej planéty nesmerujú!

Avšak na rozdiel od kresťanskej civilizácie postavenie ženy v islamskej spoločnosti je druhoradé. Ak na jednej strane v súre 4 Ženy v 1. verši sa hovorí, že ako muž tak aj žena sú

EMIL VONTORČÍK

Islam a stredná Európa kedysi a dnes

výtvormi Boha a na iných miestach Koránu sa hovorí o rovnocennom postavení oboch pred Bohom, na druhej strane v tej istej súre vo verši 33 je napísané: „Muž stojí vyššie v spoločnosti, ako ženy. Boh dal prednosť jedným pred druhými, a tiež preto, lebo muži dávajú zo svojho majetku na výživu žien. Ženy sú pokorné a v neprítomnosti muža sú cnostné. Boh ich sŕžá. Ak sa obávate ich neslušností, varujte ich, vykážete ich zo spálne a bite ich. Ak sú však poslušné, nečinte nič proti nim. Boh je vznešený a veľký.“ Alebo na inom mieste: „Ak niektoré z vašich žien sa cudzoložstva dopustia, priveďte proti nim štyroch svedkov a ak ich títo dosvedčia ich hanebnosť, zamknite ich v domoch, kým si ich smrť nenájde, alebo kým im Boh nedá iné znamenie.“ (4: 15)

Pre obyvateľstvo našich krajín pri posudzovaní správania islamských bojovníkov voči ženám, ktoré padli do zajatia, je kľúčové toto vyjadrenie v Koráne: „Ak sa obávate, že nedokázate spravodlivo zaobchádzať so srotami, vezmite si ženy, ktoré sa vám páčia, ale len dve, tri, alebo štyri, ale ak sa bojíte, že k nim nebudete vedieť byť spravodlivý, ožente sa len s jednou, ale môžete aj mať (podľa vášho práva) otrokyne. To vás skôr ochráni pred nespravodlivosťou.“ (4: 3). Postavenie otrokyní (zajatkyň) duplikuje ešte tento verš: „Zakázané vám je ďalej vziať si ženy vydaté, okrem tých, ktoré sú vašimi otrokyniami. To je nariadenie Božie! Smiete váš majetok použiť na získanie žien počestných, nie však prelietavých. A za to, že ste si s nimi užívali, dajte im dary podľa predpisov. A je vám dovolené dať takú odmenu, na akej sa dohodnete. Vedzte, Boh je múdry.“ (4: 24). Podobne v súre 5 Stôl, vo verši 5 sa hovorí: „Dovolené sú aj pokrmy od tých, ktorým sa dostalo Písma, a týmto sú dovolené pokrmy od vás. Dovolené sú vám veriace otrokyne a tie, ktoré sa zoznámili s Písmom a ktorým ste dali ich odmenu, usporia-

dane s nimi žijete, nie však ako cudzoložníci. Ktokoľvek zavrhuje vieru, toho skutky na tomto svete sú márne, na onom svete nezaväžia a budú stratení.“

Praktickú stránku týchto zásad z Koránu možno názorne osvetliť na príklade obliehania Viedne 1683. Počas ťaženia predvoja osmanskej armády a tatárskych vojsk po prekročení rieky Litava (nem. Leitha) na habsburských korunných územiach nastalo strašné pľundrovanie, drancovanie, kynozenie a odvliekanie obyvateľstva osád, obcí a miest v Burgenlande a v Dolnom Rakúsku. (V minulosti bola rieka Leitha hranicou medzi Uhorským kráľovstvom a starým Rakúskom). Sami islamskí súčasníci podali písomné svedectvo o tom, že ešte nikdy predtým sa ich armáda nezmocnila toľkého bohatstva, ako tentoraz v rakúskych krajinách pri ťažení na Viedeň. Výsledkom tohoto

bezhlavého drancovania, plienenia a vyľudňovania celých oblastí bolo to, že v táboroch osmanských vojsk okolo Viedne bol prebytok všetkého, vrátane zajatcov všetkých vekových stupňov, okrem starých ľudí. Ako uvádza osmanský autor Silahdar Mehmed aga z Fyndykly vo svojich dejinách obliehania Viedne, na táborových trhoviskách cena ľudskej bytosti klesla na minimum: najkrajšie kresťanské dievčiny bolo možné kúpiť za 40 - 50 kurošov (grošov), menej pekné od 15 do 20 grošov a kresťanskú zajatkyňu s drobnými deťmi už za tri groše.

Pokiaľ ide o zakladateľa náboženstva a jeho vzťah k ženám, prvou Mohamedovou ženou sa stala Chadidža, štyridsaťročná vdova, u ktorej pracoval ako sprievodca karaván do Sýrie. Keď sa s ňou oženil, mal 25 rokov. Napriek veľkému vekovému rozdielu malo to byť šťastné manželstvo. Mal s ňou niekoľko detí, ale chlapci zomreli v detskom veku a zo štyroch dcér vošla do histórie najmladšia Fatima, ako manželka Aliho, ktorého si ctí šiitská vetva islamu. Chadidža mala na mladého Mohameda veľký vplyv. Keď sa u Mohameda začali prejavovať mystické vytrženia a odovzdávanie prvých častí Koránu, bola to ona, čo utvrdila Mohameda v presvedčení, že sú nadprirodzeného pôvodu a stala sa jeho prvou nasledovníčkou. Po jej smrti mal ešte tucet žien. Wikipedia uvádza jedenást, Robert A. Morey uvádza 22 vrátane konkubín a obdivovateľiek. Väčšina prorokových manželstiev mala politický charakter a slúžili na upevnenie rodinných zväzkov s poprednými spojencami a nasledovníkmi. Napríklad Aiša bola dcérou Abu Bakra, najbližšieho priateľa a stúpenca. Oženil sa s ňou, keď mala 9 rokov a traduje sa, že ju mal rád a v jej domci aj zomrel. Hafsa, bola dcéra Umara, v poradi druhého kalifa po Mohamedovej smrti, a do dejín islamu vošla v súvislosti s ujednotením znenia Koránu. Nie sú vedomosti o jeho potomstve s týmito a ďalšími ženami.

Adoptívny syn Mohameda, bývalý prepustenec Said (Zaid) sa oženil s peknou Zajnab z Džadž. Jedného dňa ju prorok uzrel s nezakrytou tvárou a bol unesený jej krásou a zahorel túžbou po nej. Požiadal Saidu, aby sa s ňou rozviedol. Ale mladý pár jeho žiadosť odmietol. Napriek tomu prorok dostal priaznivé zjavenie a vyjadrenie k tejto veci, ako je uvedené v Koráne, súre 33 Spojenci (33: 36-39); citujeme: „36. Nepatrí sa veriacemu mužovi alebo žene rozhodovať sa podľa seba, ak v danej veci už rozhodol Boh a Jeho posol. Kto sa búri proti Bohu a proti Jeho poslovi, ten zjavne blúdi. 37. Pamätaj, že tomu, ktorému Boh preukázal milosť, aj ty*[Said/Zaid], si povedal: 'Ponechaj si svoju manželku pre seba a boj sa Boha,' a vo svojej duši si skryl to, čo Boh chcel verejne oznámiť. Bál si sa ľudí, hoci Boha sa treba báť viacej. Keď sa s

ňou Zaid rozišiel, zosobášili sme ťa s ňou, aby pre veriacich nebolo hriechom brať si manželky svojich adoptívnych synov, ak sa tí s nimi rozišli. A Boží príkaz treba vykonať. 38. Prorok sa nedopúšťa hriechu v tom, čo mu Boh prikázal. Tak zvykol Boh konať s tými, čo kráčali pred vami - a Boží príkaz je pevným rozhodnutím - 39. s tými, čo hlásajú Božie posolstvá, boja sa Ho a neboja sa nikoho okrem Boha. Boží účet je dostatočný.“ Said a jeho žena sa rozhodnutiu podriadili, avšak s odstupom času mnohí kriticky poukazujú na tento čin proroka, podobne, ako aj na jeho porušenie zákazu mať viac ako štyri manželky.

Avšak z hľadiska Koránu mal v tomto smere prorok určené výnimčné postavenie, ako vyplýva z veršov 50-53 tej istej súry 33 Spojenci (33: 50-53). Citujeme, verš 50: „Prorok, dovoľujeme ti tvoje manželky, ktorým si dal veno, aj otrokyne, ktorých si sa zmocnil z koristi, ktorú ti Boh dal, aj dcéry tvojho strýca a tvojich tiet z otcovej strany, ako aj dcéry tvojho strýca a tvojich tiet z matkinej strany, ktoré vyšli s tebou, a každú veriacu ženu, ktorá sa oddá prorokovi, ak prorok túži?vziať si ju za ženu: toto je tvoje osobitné privilegium pred veriacimi.

Dobre vieme, čo sme im prikázali ohľadne manželiek a otrokyní, ktorých sa zmocnil, takže sa nedopúšťa hriechu. Boh je odpúšťajúci a milosrdný.“ Verš 51: „Ktorú z nich chceš, môžeš odmietnuť a môžeš vziať k sebe, ktorú chceš a po ktorej zatúžiš z tých, ktoré si odmietol. Nebudeš mať žiadneho hriechu. Je to viac na utešenie ich uší, aby sa nermútili a uspokojili sa s tým, čo každá z nich dáš. Boh vie, čo je vo vašich srdciach, Boh pozná a je zhovievavý.“ Verš 52: „Neskôr ti už nie je dovolené brať si ďalšie ženy, ani ich nesmieš vymieňať za iné manželky, aj keby sa ti páčila ich krása, okrem otrokyní. Boh bdie nad všetkým.“ Verš 53: „Vy, ktorí veríte, nevstupujte do prorokových domov, ak

vám to nedovolí, kvôli jedlu, nečakajúc na vhodný čas. Ak ste však pozvaní, vstúpte. Keď sa najete, rozídte sa a nezačínajte s dôvernou zápravou. Prorokovi by ste tým spôsobovali mrzutosti a hanbil by sa za vás. Boh sa však nehanbí za pravdu. Ak ich (prorokove manželky) žiadate o nejaký predmet, požiadajte ich cez záves. Je to čistejšie pre vaše aj ich srdcia. Nesluší sa vám spôsobovať mrzutosti Božiemu poslovi, ani brať si po ňom jeho manželky. Pred Bohom by to bolo náramným hriechom.“ Z verša 59 tej istej súry sa odvodzuje aj povinnosť islamským ženám zahaľovať sa. Citujeme: „Prorok, povedz svojim manželkám, aj svojim dcéram a ženám veriacich, aby sa zahaľovali do vrchného rúcha. Takto ich druhí skôr spoznajú a nebudú ich urážať. Boh je odpúšťajúci a milosrdný.“

Ešte v jednom smere zohrávajú ženy v Koráne a v islamskom svetozázname dôležité miesto, a to je predstava raja. Ako sme už uviedli vyššie, v islame rovnako ako v kresťanstve popri viere v jedného Boha je pevne zakotvená aj viera v posledný súd a z neho vyplývajúci trest alebo večná odmena v nebi. V čom sa ale podstatne odlišujú, je predstava raja. Kým v kresťanstve má predstava rajskej omeny duchovný charakter a nezachádza do podrobnosti, ale používa na to jedinu vetu: „Ani ľudské oko nevidelo a ľudské ucho nepočulo, čo Boh pripravil pre tých, čo sa ho boja,“ Korán poskytuje konkrétnu, zmyslovú predstavu o raji, napr. v súre 4 Ženy: 57 - „Avšak tí, ktorí uverili a dobro konali, prídu do rajskej záhrady, cez ktoré tečú potoky s dokonalým tieňom a zostanú tam navždy v sprievode čistých žien.“ Podobne v súre 2 Krava: 25 - „Tým, ktorí veria a modlia sa úprimne, zvestuj radostnú zvesť, že mám pre nich záhrady popretkávané riekami. Ak okúsia plody týchto záhrad, povedia si 'Takýchto dobrôt sa nám už kedysi dávno dostávalo.' A teraz sa im bude dostávať takýchto plodov, aj čistých manželiek a to až naveky.“

Je to precízne vyjadrená túžba arabského pútnika na púšti s nedostatkom vody a tieňa a s myšliou upretou na domov v kruhu rodiny.

Pre Európana, odplekaného gréckou filozofiou a kresťansko-judaistickou teológiou, je to málo. Už v zmyslovom svete sa človek stretáva s inými a rovnako intenzívnymi zmyslovými zážitkami, než poskytuje prosté sexuálne spojenie muža a ženy. Nakoniec, ak by len tento pohlavný instinkt mal udržiavať šťastné manželstvo, nebolo by to dostatočujúce, o čom svedčia rozpadávajúce sa manželstvá v modernom svete v západnej civilizácii práve preto, že sú zakladané len na zmyslovom a nie na duchovnom základe lásky. Šťastie človeka na tomto svete a na druhom o to viac v zmysle kresťanského náboženstva a od neho odvodených predstáv pozemského šťastia a nebeskej blaženosti, je založené na vyššom, duchovnom princípe. Už tu na Zemi na krehkom pocite šťastia sa podieľa mnoho činiteľov, medzi ktorými, pochopiteľne je (ale aj nemusí byť) telesná láska muža a ženy. A pre večnosť, ako Kristus sám povedal, keď ho farizeji pokúšali, je vyhradená nekonečná blaženosť mimo zmyslových zážitkov.

(Pokračovanie na 10. strane)

Dnes život mĺkne, duša tiež:
zrodil sa veľký sviatok,
krstený krvou výkupnou -
Slovenský Veľký piatok.

Dnes druhý Kristus - mesiáš
dokonal na Golgote.

Žoldnieri hrali mariáš,
spievali o nahote,
však pozakryť sa nechceli:
rúcho im príliš sväté.

Kiež aspoň po tej Nedeli
sa, blázni, priodiete,
keď z hrobu vstane zabitý
a dá vám - požehnanie.

Ja verím, viem to doista,
že Ty ho vzkriesiš, Pane.
Za Tebou dal sa poviazať
ten večer v Getsemane.

Nevedel katom prekážať,
keď vystierali dlane
a v tvár mu pľuli na posmech,
v šarlát ho priodiali
a od Annáša k Pilátu
drábom ho týrať dali.

Naoslep sveta v maškarách
satanov pozháňali,
by za justičné taláre
ich čierne duše kryli.

Ty si bol, Pane, istotne
pri ňom v tej svätej chvíli,
keď s Tebou vyznal: JA SOM KRÁĽ
a keď ho päšťou bili,
že neodvetil beštii,
čo zázrak vidieť chcela.

Lež načo všetko spomínať,
bolo by toho veľa,
a Ty to, Pane dobre vieš:
všetko si videl zblízka.

A Ty ho iste miluješ
a rovno z popraviska
ku sebe si ho povolal,
ako on volal Teba
k Obeť svätej každý deň
a posledný raz dneska.

Ja verím, Pane, iste viem:
Ty si bol pri ňom v chvíli,
keď s Tebou k Tebe zavolať
z poslednej žitia sily:

OTČE, DIELO SOM DOKONAL,
RÁČ PRIJAŤ DUŠU SYNA

A ODPUSŤ VRAHOM ÚBOHÝM,
BO NEVEDIA, ČO ČINIA!

Ty si naň, Pane, pohliadol:
„Len vypi, brat môj, kalich
až do dna. Vykúp národ svoj!
Dnes budeš so mnou v raji.“
To všetko, Pane, verím.

SLOVENSKÝ VEĽKÝ PIATOK

Však - čože budem tajiť? -
ja život príliš milujem
a žičím svojim drahým.
I jeho by som vidieť rád
živého medzi nami.

Tak cíti aj môj kamarát,
i všetci pod Tatrami.
A preto - odpusť! - plačeme
žiaľom nám duše nyjú
a čelá krížom značené
v pekelné brány bijú,
kým v srdciach hrozí zrodiť sa
bes pomsty ľúty, divý.

Ale Ty, Pane, nemáš rád,
keď súd Tvoj spravodlivý
predísť chce planý ortieľ náš
a kríži Tvoje plány.
Veď taký krátky je náš zrak
a krátko bolia rany,

a Tvoja ruka tak, či tak
každého nájde.

Páni,
vy diabli v tógach odetí,
vy krvibažné zmije,
k vám pomsta Božia doletí
i bez čiar justície!

Vás národ kliatbou preklína
a Boh vás kruto stresce,
bo spravodlivosť jediná
vám dosiaľ ušla ešte,
a pravdu zabiť nevládzu
pekelné pikle vaše.
Ja volám dneska do radu
mestečká, viesky naše
od venca Karpát k Dunaju ,
z kopaníc na salaše.

Všetkých vás, bratia, zvolávam
a zaprisahám sväte:
Tri razy beda, beda vám,
ak svorní nebudete,
ak dáte zhynúť nádejám
a svätú Pravdu šliapať
kopytom šelmy krvavej,
abo blesk očí driapať
pazúrom dravca v skoku!

Nám všetkým, bratia, musí zrieť
plam jeho lásky v oku
a srdce žertvou zahorieť
a zblknúť večne v roku,
keď svitne svätý, slávny deň,
čo zrodil nový sviatok,
krstený krvou Tisovou -
Slovenský Veľký piatok!

*V Trnave 18. apríla 1947
BYSTRÍK LÚČ*

Témou pápežských encyklik sú spravidla záležitosti týkajúce sa viery a mravov, sociálnej náuky Cirkvi, odsúdenia bludných názorov alebo škodlivých ideológií. Z tohto pravidla sa vymyká encyklika Benedikta XV., In praeclara summorum (z 30. apríla 1921) venovaná jednej osobe. Pri tom ide o človeka, ktorého meno sa nenachádza v zozname svätých a blahoslavených a ktorý nebol kňazom, rehoľníkom, teológom, ani reformátorom. Bol však básnikom, ktorý svoj talent a svoje majstrovstvo slova dal do služieb pravdy, krásy a lásky. Je známy pod menom Dante Alighieri a Benedikt XV. vydal zmienenu encykliku z príležitosti 600. výročia jeho smrti. Pri spomienke na tohto génia talianskej i svetovej literatúry pápež Benedikt nešetrí chválami: „Medzi mnohými slávnymi geniálnymi osobnosťami, ktorými sa môže Katolícka viera pochváliť a ktorí zanechali po sebe nehnuteľné plody na poli literatúry, umenia a voči ktorým ľudská civilizácia a náboženstvo sú zaviazané večným dlhom vďačnosti, najvyššie vynieva meno Dante Alighieri, ...básnik, ktorý nielen uchvacuje čitateľa obdivuhodnou hrou obrazu a krásou poézie.... ale ho aj priťahuje, aby miloval kresťanskú náuku... A my tiež vieme, že - pôsobením Božej milosti - ako v nedávnych tak aj v našich časoch, mnohí, čo sa vzdialili od viery, keď s láskou a pozorne čítali jeho Božskú Komédiu, začali objavovať pravdy katolíckej viery a zakončili tak, že sa s nadšením vrhli do náručia Cirkvi....Keď teda Dante za svoju poeziu a slávu vo veľkej miere vďačí katolíckej viere, nech je jedným z mnohých prípadov, ktorý dokazuje, že je falošné tvrdenie, akoby poslušnosť mysle a oddanosť srdca Bohu prekážali géniovi v jeho tvorivosti; naopak, ony ho inšpirujú a vyzdvihujú“.

Kým dátum smrti básnika Danteho možno spoľahlivo zistiť (v noci z 13. na 14. sept. 1321), deň jeho narodenia nie je celkom istý, pretože nijaký autentický zápis o tom nejestvuje. Čas jeho príchodu na tento svet je iba odvodený z jeho najznámejšej básnickej skladby La Divina Comedia. Dej tejto „komédie“ sa totiž odohráva od Zeleného štvrtka do Veľkonočnej stredy v roku Pána 1300 a začína veršom: „Nel mezzo del cammin di nostra vita“ (v polovici našej životnej cesty). Podľa slov 89. žalmy, životná cesta človeka na tejto zemi je 70 rokov („80 rokov len pre tých, čo sú silní“ - Ž. 89,10). Keď teda v roku 1300 Dante mal 35 rokov, musel sa narodiť v roku 1265. Na inom mieste Božskej komédie (Raj, Spev 22, v. 151-154) básnik spomína, že ako decko „začal dýchať toskánsky vzduch“, keď slnko bolo v znamení blížencov; to znamená medzi 11. májom a 11. júnom. Na základe týchto osobných údajov oficiálne biografie uvádzajú, že básnik Dante Alighieri sa narodil medzi 11. májom a 11. júnom v roku Pána 1275, teda pred 750 rokmi.

Narodil sa v starobyľom a hrdom toskánskom meste Firenze (Florenca). Vyrastal v rodinnom prostredí, kde kultúra a politika boli prirodzenou zložkou každodenného života. Taliansko v 13. storočí bolo zmietané spormi pápeža s cisárom. To malo svoj odraz aj vo Florencii, kde politický život tiež prúdil dvomi smermi: gelfovia, ktorí podporovali pápeža a gibelíni, ktorí boli spojencami pápežovho protivníka, cisára Svätej rímskej ríše. Danteho rodina sa so zápalom hlásila k gelfovcom, ktorých lojálnym stúpencom bol aj on.

Keď mal Dante 12 rokov - podľa vtedajšieho zvyku - rodina rozhodla, že keď dosiahne vek zrelosti, vezme si za manželku dcéru zámožnej florentskej rodiny, Gemmu Donati. Tak sa aj stalo. Manželstvo bolo šťastné a požehnané štyrmi deťmi: Pietro, Jacopo, Antonia a Giovanni. Medzitým Dante sa aktívne zúčastnil bojov medzi gelfami a gibelínmi (pri Campaldino, v júni 1298). Po víťazstve gelfovcov zastával viaceré občianske funkcie v mestskej rade a je zaznamenané, že bol členom lekárskeho cechu.

Ale ani po víťaznej bitke nenastali vo Florencii pokojné časy. Medzi gelfovcami došlo k sporom, ktoré postupne viedli k rozkolu. Vytvorili sa dve frakcie: tzv. čierni gelfovia (Guelphi neri), ktorých vodcom bol Corso Donati a bieli gelfovia (Guelphi bianchi), ktorých viedol Vieri dei Cerchi a ku ktorým sa hlásil aj Dante. Čierni gelfovia podporovali bezvýhradne politické snahy pápeža, zatiaľ čo bieli chceli, aby sa Florenca vymanila spod prílišného pápežského vplyvu a zaisťovala si čo najviac politickej nezávislosti. Spočiatku mali prevahu bieli, ale potom, za pomoci pápeža Bonifáča VIII., v novembri 1301 vtiahol do Florencie

pápežov spojenec Charles Valois a s ním aj vláda čiernych gelfovcov. V marci 1302 Dante, ako stúpenec bielych gelfov, bol odsúdený na dva roky vyhnanstva a okrem toho mal platiť vysokú pokutu. Dante pokladal pokutu za nespravodlivý trest - a okrem toho, nemal ju z čoho zaplatiť, lebo mu čierni zhabali majetok. Na to bol odsúdený k trvalému vyhnanstvu (Rozsudok, ktorý bol oficiálne zrušený iba v júni 2008). A tak od roku 1302, až do svojej smrti v 1321, Dante žil ako vyhnanec-emigrant najprv vo Verone, neskôr Saranze (Liguria). V r. 1315 sa naskytla príležitosť vrátiť sa do rodnej Florencie, ale za podmienky, že sa bude verejne kajať a zaplatí vysokú pokutu. Dante od-

K tomuto krátkemu nártu Danteho osudov treba dodať ešte jednu dôležitú epizódu jeho života. Keď mal deväť rokov padla mu do očí mladá krásavica Beatrice Portinari. Bola to láska „na prvý pohľad“. Mladý zaľúbenec bol však príliš hanblivý, aby sa k nej prihovril. V neskorších rokoch jeho obdiv k Beatrice sa prehľboval, ale aj potom sa obmedzoval iba na vzájomné pozdravenie, keď sa občas stretli na ulici. Bol to príklad tzv. rytierskej lásky (courtly love), aká bola v tom čase v móde. Tento platonický vzťah bol však inšpiráciou a témou jeho poetickej tvorby, kde svoju milovanú Beatrice zidealizoval a pripisoval jej až nadľudské vlastnosti. Bola mu stelesnením všetkého, čo bolo krásne, ušľachtilé a ľudsky do-

nie dokonale usporiadaného vesmíru, riadeného Božou múdrosťou, v ktorom všetko dianie smeruje k dokonalosti. V Danteho Komédii sa to odráža v obraze putujúceho básnika, ktorý sa na začiatku tejto epickej veľbásne nachádza v stave neistoty a bezradnosti, ale ku koncu dosiahne pokoj a duchovnú vyrovnanosť vo videní Boha.

Božská Komédia je poetickou kronikou básnikovho šesťdňového putovania peklom, očistcom a rajom. Jeho svetonázor je vonkoncom katolícky. Zobrazenie a usporiadanie podsvetia, očistca a raja je zvýraznením vtedajších teologických predstáv. Obrazotvornosť, poetický a rozprávačský talent, hlboké znalosti súčasného vedeckého poznania - Biblie, klasickej mytológie,

Dante Alighieri a jeho Božská komédia

K 750. výročiu narodenia veľducha poézie

mietol prijať podmienky, ktoré považoval za nespravodlivé poníženie a tým sa sám odsúdil na doživotné vyhnanstvo.

Osud vyhnanca znášal Dante veľmi ťažko, neprestával túžiť po bello ovile ov'io dormi' agnello (krásnom ovčinci, v ktorom som kedysi spával ako baránok) a nostalgicky emigranta rozťuženého po rodnom hniezde vyjadril v dojímavých veršoch: „Tu lascerai ogne cosa diletta/ piu caramente.... / Tu proverai si come sa di sale/ lo pane altrui, e come e duro calle/ lo scendere e 'l salir per altrui scale“. (Zanecháš všetky veci, ktoré si kedysi tak draho miloval... Zakúsiš, akú trpkú chuť má cudzí chlieb, aké tvrdé sú cudzie schody, po ktorých budeš vystupovať a ktorými budeš schádzať - Paradiso, XVII, 55-60)

V roku 1318 ho prince Guido da Polenta pozval do Ravenny, kde potom prežíval posledné roky svojho života. Zomrel v r. 1321 a pochovali ho v krypte kostola San Pier Maggiore (neskoršie San Francesco). Pápež Benedikt XV. krátko po nástupe na pápežský stolec požiadal biskupa v Ravenne, aby kostol, v ktorom spočívajú Danteho kosti, bol zrenovovaný a básnikov náhrobník patrične upravený.

konalé. Zomrela v roku 1290, keď mala iba 24 rokov, ale v Danteho myšlienkach ostávala živá naďalej. V jeho vrcholnom poetickom diele Božská komédia sa objavuje znova ako sprievodkyňa jeho putovania nebeským rajom.

Danteho Božská komédia predstavuje zenit poetického výpätia. T. S. Eliot, laureát Nobelovej ceny za literatúru (1948) a jeden z najväčších básnikov 20. storočia, nazval Božskú komédiu najväčšou básnickou skladbou na svete (the most magnificent poem ever written). O záverečnom 33. speve časti Raj povedal, že predstavuje najvyšší vrchol, aký poézia dosiahla a bude môcť vôbec dosiahnuť (the highest point that poetry has ever reached or ever can reach).

V krátkom príspevku je prakticky nemožné vyhodnotiť Božskú komédiu v jej hĺbke, šírke, rozmanitosti a v jej duchovnom i estetickom bohatstve. Pre dnešného čitateľa už jej pomenovanie - Komédia - vyznieva dosť záhadne (prívlaskot „Božská“ dostala až neskôršie od obdivovateľov jej umeleckých a obsahových hodnôt). Tu však treba pripomenúť, že slovo „komédia“ v stredoveku nepredstavovalo veselohru. V Danteho dobe slovom „comedia“ sa označovalo vide-

antickej i súčasnej literatúry, teológie, filozofie, histórie i vtedajšieho spoločenského diania - umožnili autorovi vytvoriť epochálne dielo trvalej hodnoty.

Štruktúrne Božská komédia pozostáva z úvodného spevu a troch častí (cantiche): Inferno (Peklo), Purgatorio (Očistec) a Paradiso (Raj). Každá časť má 33 spevov (canti) takže dohromady celá skladba pozostáva z (1+33) + 33 + 33 = 100 spevov. Vyjadrené v riadkoch je to spolu 14 233 jedenástslabičných veršov. Básnik ju komponoval v trojveršových slohách (terza rima, tercina) podľa rýmovej schémy: aba bcb cdc ded....e. Je písaná v prvej osobe.

Danteho sprievodcom pri putovaní peklom a očistcom je rímsky básnik Vergilius. Ale ten ako pohan nemôže vkročiť do raja a tak v raji ho sprevádza jeho drahá Beatrice a do najvyššieho neba ho uvádza sv. Bernard.

Sprevádzaný Vergiliom Dante vchádza do podsvetia bránou, na ktorej je nápis končiaci slovami: Lasciate ogne speranza voi ch' intrate - vy, čo sem vstupujete vzdajte sa všetkej nádeje. V Danteho fantázii peklo sa nachádza pod zemou, v hlboké jame, ktorá má kužeľovú podobu a jej vr-

chol leží v strede zeme. Pekelný priestor pozostáva z deviatich terasovitých okruhov, oddelených strmými svahmi, v ktorých trpia zatratenci za svoje hriechy. Tresty sú primerané hriechom.

Prvým okruhom pekla je tzv. Limbo, t.j. predpeklie, kde sa nachádzajú duše spravodlivých, ktorí by si ináč zaslúžili raj, ale pretože neboli krstom očistené od dedičného hriechu, musia prežívať večnosť v predpekli. Netrpia síce pekelnými mukami, ale nemôžu požívať radosti videnia Boha z tváre do tváre. V tomto kruhu sa nachádzajú aj duše nemlumní, ktoré zomreli prv než mohli byť pokrstené. Dante tu nachádza antických básnikov ako je Homér, Ovidius, Horatius, filozofov ako Socrates, Plato, Avicena, historické osobnosti ako Caesar, Lucretia, Junius Brutus, ale aj mytologické postavy ako Hector, Electra, Orfeus a pod.

Sprevádzaný Vergiliom Dante prechádza potom ďalšími okruhmi pekla a druhom okruhu stretáva hriešnych milencov, v treťom opilcov a nestriedmych labužníkov, vo štvrtom lakomcov a marnotratníkov, v piatom hnevníkov a zúrivcov, v šiestom heretikov a schizmatikov, v siedmom tyranov, samovrahov, bohorúhačov, homosexuálov a úžerníkov. Ôsmy okruh pozostáva z desiatich jám zla (malebolge), v ktorých trpia za svoje viny: zvodcovia a kupliari, lichotníci, kupci so svätými vecami (simoniaci), veľšci a veľškyne, ziskožravci, pokrytci, lúpežníci, zlí radcovia (zlomyseľníci), podnecovatelia sporov, falšovatelia.

V deviatom okruhu trpia vlastizradcovia, zradcovia svojich host'ov, svojej rodiny a svojich predstavených. A tu, na samom dne horúceho pekla našiel Dante kráľovstvo chladu, v ktorom Satan, „mohutný cisár tohto boľavého panstva vyčnieva z ľadu od pol hrudi.“ Jeho vzhľad je hrôzostrašný: obrovský netvor s tromi tvármi, s červenou, čiernou a žltou. V ústach žuje troch zradcov: Judáša, ktorý zradil svojho majstra Ježiša, Bruta a Cassia, ktorí zradili svojho zákonitého vládcu Júlia Caesara.

Z hlbín pekla vyjde Dante na druhej strane sveta a ocitne sa na úpätí Očistcovej hory. Hora je vlastne jeden veľmi vysoký vrch. Na jeho úpätí sú dve terasovité plošiny. Na prvej sa čistujú tí, čo boli vyobcovaní z cirkevného spoločenstva, na druhej sú tí, čo viedli ľahkomyseľný život, ale na smrteľnej posteli oľutovali svoje hriechy. Tu čakajú na vstup do očisťujúceho priestoru očistca.

Vlastný očistec pozostáva zo siedmich terasovitých plošín (poschodia, rímse). Na nich sa očisťujú kajúcnici, ktorí sa rozličným spôsobom prehrešili proti Láske, ale neskôr svoje hriechy oľutovali. V Danteho predstavách Božia Láska prichádza k ľuďom čistá a dokonalá, ale v ľudskom konaní sa často poškvrní a znetvorí. Človek je totiž krehkou a nedokonalou bytosťou, vystavený pokušeniam sveta, a preto často dochádza k zneužívaniu Lásky pre nesprávne ciele. V tom ležia korene siedmich hlavných hriechov, za ktoré - aj po ich odpustení - čakajú hriešnika časné tresty v očistci.

A tak na prvých troch rímsach očistca (v tzv. dolnom očistci) odpykávajú svoje poklesky tí, čo podľahli pokušeniam pýchy, závidi a nenávistného hnevu.

V iných prípadoch je Láska neúplná alebo slabá a tam sa pácha hriech lenivosti. Previnilci tohto druhu sa očisťujú v strednom očistci.

A napokon sú prípady, kde Láska je síce silná, ale je zameraná nesprávnym smerom, alebo sleduje zistný cieľ, čo potom vedie k človeka k hriechom lakomstva, obžerstva a smilstva. Časné tresty za takéto hriechy sa odpykávajú na troch rímsach hornej časti očistca.

Na samom vrchole Očistcovej hory je umiestnený zemský raj, kde sa Dante stretáva so svojou drahou Beatrice. Tu sa končí mystická konverzia zo stavu biedy a utrpenia, do ktorého uväznil dušu hriech, do stavu milosti a večnej blaženosti. Odtiaľto sú potom očistené kresťanské duše - sprevádzané anjelom a za spevu žalmu In exitu Israel de Aegypto (Ž. 113 - Keď odchádzal Izrael z Egypta) - odprevádzané do raja. A odtiaľto nastupuje svoju púť nebeským rajom aj Dante.

Jeho sprievodkyňou je teraz Beatrice, ktorá ho vedie deviatimi nebeskými sférami. Tu treba mať na zreteli, že Danteho kozmológia predstavuje vtedajšie chápanie vesmíru. Podľa vtedajšieho ptolemajovského názoru stredom vesmíru bola naša Zem. Okolo nej sa klenuli sféry nebeských obežníc v tomto poradí: Mesiac, Venuša,

Slnko, Mars Jupiter a Saturn. Nad nimi bolo Nebo hviezd-stálic a kryštálové Nebo s Rajsku ružou. Tam Dante uzrie Božiu velebu.

Kým štruktúra očistca je založená na siedmich hlavných hriechoch, štruktúra raja spočíva na štyroch základných (kardinálnych) čnostiach: rozvážnosť (prudentia), spravodlivosť (justitia), mravná sila (fortitudo) a miernosť (temperantia) a na troch božských (teologálnych) čnostiach: viera, nádej a láska (fides, spes, caritas).

Okrem svätcov a čnostných duší sa v raji nachádza aj deväť zborov anjelov. Tieto Božie stvorenie, ktoré neboli poškvrnené dedičným hriechom, sú rozmiestnené po nebeských sférach podľa ich postavenia v anjelskej hierarchii: v nebeskej sfére mesiaca sú Anjeli (angeli), vo sfére Merkura - Archanjeli (archangeli), Venuše - Kniežatá (principes), Slnka - Mocnosti (potestates), Marsa - Sily (virtutes), Jupitera - Panstvá (dominationes), Saturnu - Tróny (throni), v nebi stálic - Cherubini (cherubim) a v deviatom kryštálovom nebi - Serafini (seraphim).

Nie všetky duše oslávencov požívajú rovnaký stupeň blaženosti. Božia múdrosť umiestnila v prvých troch nebeských sférach (Mesiac, Merkúr a Venuša) duše v najjednoduchšom stave blaženosti. Ale v nebi niet závidi, ani žiarlivosti, každý je dokonale šťastný. Tento pocit plynie z vedomia Božej štedrosti a lásky, ako to vysvetľuje Dantemu Picarda dei Donati, sestra jeho priateľa: E' n la sua volontade e nostra pace (Raj, III. 85. Naš mier je v jeho vôli - jeho vôľa je náš pokoj.)

Štvrtou nebeskou sférou je Nebo slnka, kde sa nachádzajú výrazní pestovatelia prvej základnej čnosti: rozvážnosti-prudencie. Tu sa Dante a Beatrice nájdu obklopení kruhom 12 svetiel, ktoré ich obídu trikrát. Jedno zo svetiel sa im prihovori. Je to sv. Tomáš Akvinský, najväčší spomedzi katolíckych filozofov a autor dvoch Súm (Summa contra gentiles a Summa theologica), ktorý im potom identifikuje ostatných 11 svetiel. Dante a jeho sprievodkyňa hľadia na najzbožnejšie a najmúdrejšie postavy ľudských dejín ako je: Albert Veľký, Gracián, Peter z Lombardie, kráľ Šalamún, Dionýz Aeropagita, Orosius, Boethius, Izidor Sevilský, Bėda, Richard od Sv. Viktora a Sigier z Brabantu. Okrem nich sa v tomto nebeskom okruhu nachádzajú aj ďalší učitelia cirkvi, ako Anzelm, Ján Chryzostom, Bonaventúra, atď.

Nebeská sféra Marsu hostí duše, ktoré sa významovali mravnou silou (fortitudo) a bojovali za vieru, alebo na obranu viery ako Karol Veľký, Júda Machabejský, križiacky rytier Godfrey z Bouillonu.

Nebo Jupitera miestom blaženosti duší, ktoré žili spravodlivosti, alebo vládli spravodlivo, ako kráľ Dávid, alebo cisár Konštantín.

Siedme nebo (Saturn) je vyhradené dušiam tých, čo žili vysoko-mravným, alebo kontemplatívnym životom (temperantia), ako bol Benedikt, Romuald, Peter Damian.

Ôsme nebo je nebo stálic, kde kráľuje Kristus so svojimi najbližšími: s matkou Pannou Máriou, so svojimi apoštolmi a s praotcom ľudstva, Adamom.

Deviate nebo je „číre svetlo, veľsvetlo ducha, plné čistej lásky.“ Dante je zaplavený jasom tohto oslepujúceho svetla. A keď sa mu potom vráti zrak, prežíva extatické videnie nebeskej slávy. Nachádza sa v sfére nadhviezdneho neba, na posvätnom mieste, odkiaľ Primum mobile („Prvohybec“) riadi pohyb všetkých nebeských telies a vôbec každý pohyb. Tu prežíva víziu nebeskej ruže, ktorej stred má zlatožltú farbu a jej okvetie je sneho-biele. Beatrice ho opustí a jeho sprievodcom sa stáva sv. Bernard z Clairvaux, mystik a „verný sluha Panny Márie“. Bernard mu odhaľuje oslávené sväté duše v ich nádhre ako lupienky nebeskej ruže. Najprv postavy zo Starého a Nového zákona: Ráchel, Sára, Rebeka, Judith... Ján Krstiteľ, Benedikt, Augustín, František, Peter... Potom ho Bernard výzve, aby sa pozrel na najvznejšiu spomedzi svätých, na Pannu Máriu, na ktorú sa teraz sv. Bernard obracia „so svätou prosbou“.

Táto Bernardova modlitba patrí medzi najkrajšie mariánske spevy. Jej prvá oslavná časť Bohorodičky - vo voľnom preklade anglického kňaza-básnika Ronalda Knox a - je oficiálnou hymnickou piesňou v Liturgii hodín na posvätenie času, ktorou začína II. večerná modlitba na sviatky Panny Márie. Hymnus sa začína chválou Panny Márie, skrze ktorú ako Matku Božieho

Syna bolo vykúpené hriešne ľudstvo. Ona je plameňom lásky dušiam v nebi a nádejou hriešnikom na zemi. Túto krásnu modlitbu nemožno neodcitovať; najprv v rodnej reči Danteho a potom v slovenskom preklade Viliama Turčányho:

*Vergine Madre, figlia del tuo figlio,
umile e alta piu che creatura,
termine fisso d'eterno consiglio,
tu se' colei che l'umana natura
nobilitasti sì, che 'l suo fattore
non disdegno di farsi sua fattura.
Nel ventre tuo si raccese l'amore,
per lo cui caldo ne l'eterna pace
così e germinato questo fiore.
qui se' a noi meridiana face
di caritate, e giusto, intra ' mortali,
se' di speranza fontana vivace.
Donna, se' tanto grande e tanto vali,
che qual vuol grazia e a te non ricorre,
sua disianza vuol volar sanz' ali.
La tua benignità non pur soccorre
a chi domanda, ma molte fiate
liberamente al dimandar precorre.
In te misericordia, in te pietate,
in te magnificenza, in te s'aduna
quantunque in creatura e di bontate. ...*

*Panna a matka, dcéra svojho syna,
ponížená a vyššia ako tvory;
nemenný, večný zámer Hospodina.
Tys' tá, v ňu toľká sľachetnosť sa vnori
a s takou ľudskou prirodou sa zľúči,
že sám jej Tvorca v tvora z nej sa stvorí.
Láska sa tak Ti v lone rozhoríči,
že takýto kvet krásny od plápolu
nám do večného pokoja z nej vzpučí.
Si poludňajšou falkou lásky spolu
nám všetkým tu, kým v ceste k svetu svetiel
živúcou stúdnou nádeje si dolu.
Pani, tak plá, moc takú má Tvoj zreteľ,
že kto chce milosť bez Teba, ó, svätá,
chce, aby v túžbach bez krídel k nej letel.
Z dobroty rosiš pomoc deťom sveta,
nielen keď prosia Teba vo velebe ?
pomoc už často pred prosbou k nim zlieta.
V Tebe je súcť, láskavosť je v Tebe,
veľkosť i dobro, koľké od ich zrodu
v stvoreniach všetkých sústredilo nebe....*

Po tomto pozdravnom chválospeve Bernard prosí Pannu Máriu, aby Dantemu, ktorý prišiel „od najspodnejšieho spodu vesmíru až na toto posvätné miesto“, vymohla postúpiť ešte vyššie a uzrieť tvár Boha. Mária sa na básnika láskavo poďíva a pokynie mu ísť bližšie k Božiemu Svetlu. Dante a rozhladne, ale čo vidí je slovami nevyjadriteľné. Dokonca ani jeho pamäť nie je v stave vyvolať spomienku na nádhru videnia. V spomienke sa mu vynára iba akýsi sladký, hmlistý sen. Dostalo sa mu milosti pochopiť tajomstvo Božej Lásky, ale v hneď za tým sa mu to z jeho pamäti vytratí, takže si nič nepamätá, No napriek všetkému cíti veľkú úľavu, lebo jeho slobodná vôľa dosiahla úplnú harmóniu s Božou vôľou; jeho vôľa a túžba sú unášané Láskou „čo hýbe slnkom a všetkými hviezdami (che move il sole e l'altre stelle)“.

Toto je prozaický náčrt Danteho putovania peklom, očistcom a rajom. Básnik túto svoju dramatickú púť podáva v elegantných veršov úchvatnej a hlbokej poézii, ktorá už skoro 700 rokov fascinuje milovníkov krásy a obdivovateľov umenia. Stovky kníh, tisíce článkov a úvah je zasvätených štúdiu jeho veľkolepej skladby, milióny čitateľov po celom svete ju s úžitkom a pôžitkom čítajú. Je nevyčerpatelným zdrojom podnetov a inšpirácií; možno sa k nej vracat' opäť a opäť a zakaždým obohatiť čitateľa novými objavmi, ktoré potešujú myseľ a blažia dušu. Pápež Benedikt XV. vo vyššie spomínanej encyklike sa obracia na všetkých, ale hlavne na osoby posvätného stavu, výzvou: „A vy, milované deti, ktorých úlohou je kázať a podávať bohatstvo magisteria Cirkvi, pokračujte v tejto práci s láskou a úctou voči básnikovi, ktorého váš pápež neváha nazývať najvýrečnejším pevcem kresťanských ideí“.

A nielen Benedikt XV., ale aj viacerí jeho predchodcovia i nástupcovia hrdo priznávajú, že Dante je ich obľúbeným básnikom a kladú za vzor kresťanského umelca. Už celé storočia kresťanská pospolitosť hovorí o Božskej komédii, že je „Summa in versis“. Inými slovami scholastickú filozofiu a teológiu, ako ju formuloval sv. Tomáš Akvinský, podáva Dante v po-

etických obrazoch. Na Danteho poukazuje pápež Ján Pavol II. v svojom liste umelcom v apríli 1999. Podobne aj pápež Benedikt XVI., ktorý vo svojom prejave členom Pontifikálnej rady Cor unum, v januári 2006 zdôrazňuje veľkosť a dôležitosť Božskej lásky, s odvolaním na Danteho verše. Pri inej príležitosti tento pápež prezradil, že Dante ho vo veľkej miere inšpiroval k tomu, aby napísal svoju prvú encykliku o láske, Deus caritas est.

A na záver pár slov o prekladoch Božskej komédie do iných jazykov. Máloktorá básnická skladba jestvuje v toľkých prekladoch a do toľkých rečí, ako toto vrcholné Danteho dielo. Jeho krása a náročnosť sú umeleckou výzvou prebásniť ho do tej-ktorej reči.

Hovorí sa, že mierou kultúrnosti národa je počet prekladov Božskej komédie, ktorými sa môže pochváliť. Neviem, ako je to inde, ale v angličtine, kde prvý preklad je z roku 1782, vyšlo doteraz asi 70 prekladov. Medzi nimi sú nielen preklady v Danteovských tercínach, ale aj vo voľnom verši, v próze a naposledy aj vo štvorverší. Tento posledný preklad je z roku 2013 a jeho autorom austrálsky básnik Clive James. James chcel predložiť čo najzrozumiteľnejšie prebásnenie a neváhal prekročiť rozsah niektorých spevov; napríklad III. spev Pekla, ktorý má u Danteho 136 veršov, má v Jamesovom preklade 171 veršov.

Slovenčina bola až donedávna na tom dosť chudobne. Dante bol na Slovensku známy, ale väčšinou z českých, maďarských, alebo poľských prekladov. Viacerí naši básnici sa pokúšali „odiat“ Danteho do slovenského rúcha“, ale to bola úloha, ktorá si vyžadovala okrem nadšenia aj veľa času, pozornosti a širokej znalosti reálií. Vieme, že sa o to pokúšal J. Janoška-Bysterský (už v roku 1837!), Andrej Kubina, Cyril Zaymus, ale v každom prípade išlo o pokusy, ktoré zostali nedokončené.

S veľkou starostlivosťou sa na túto úlohu podujal v rokoch vojny mladý básnik Karol Strmeň (1921-1994), ktorý pripravil preklad Pekla v roku 1943. Osud mu však nežičil. Rukopis prekladu bol zničený pri bombardovaní Bratislavy prv než mohol vyjsť tlačou. Približne v tom istom období sa chystal vyhotoviť preklad Pekla aj Andrej Žarnov (za odbornej spolupráce M. Pažítku). Po vojne pracoval na ňom ako väzeň ľudovodemokratického režimu vo väznici Krajského súdu v Bratislave. Preklad dokončil, ale nedostal povolenie ho publikovať. Obaja prekladatelia Strmeň i Žarnov mali po násilnom zániku Slovenskej republiky podobný osud ako Dante. Strmeň sa stal emigrantom v roku 1945, Žarnov v roku 1952. V emigrácii Strmeň svoj zničený preklad zrekonštruoval a Žarnov svoj prepracoval. Oba preklady vyšli za hranicami Slovenska v polovici šesťdesiatych rokov. Neobyčajnou zhodou okolností približne v tom istom čase vyšiel aj na Slovensku preklad Danteho Pekla. Prekladateľom bol Viliam Turčány a obsiahly poznámkový aparát vypracoval Jozef Felix. Nehostinné emigrantské prostredie nedovolilo Žarnovovi ani Strmeňovi preložiť aj ďalšie dve časti Božskej komédie: Očistec a Raj. Viliam Turčány však s veľkou láskou a vytrvalosťou v práci pokračoval a po 20 rokoch ju aj úspešne zavŕšil. Preklad tretej časti Božskej komédie, Raj - s komentármi a životopisnou štúdiou - vyšiel v roku 1986. Bol to historický medzník v dejinách slovenskej literatúry a kultúry. Cennejší o to, že sa to stalo za vlády režimu, o ktorom nemožno povedať, že bol naklonený podporovať literatúru takéhoto žánru. Je síce pravda, že prekladateľ a komentátor zaplatili určitú daň dobe, v ktorej ich dielo vznikalo, ale to sa dá ľahko napraviť v budúcich vydaniach (pravda, za predpokladu, že post-komunistický režim prejaví také porozumenie pre literatúru a bude materiálne podporovať kultúrnú činnosť aspoň v takom rozsahu, ako to robil socialistický minister kultúry M. Válek).

Pri reedícii kompletnej Božskej komédie by malo ísť hlavne o to, aby sme Danteho v tomto našom sekulárnom svete predstavili a vysvetľovali takého, aký bol, a nie takého, akého by ho dnešný materializmom nakazený človek chcel mať. Tak ako nás k tomu väže naše kresťanské kultúrne dedičstvo: Meditate less on whom Dante damns and more on his love for the Church. Uvažuj menej nad tými, ktorých Dante odsúdil k večným trestom a viacej nad jeho láskou, ktorú prechovával voči Cirkvi.

Národný umelec prof. JÁN KULICH sa narodil 31. decembra 1930 vo Zvolenskej Slatine. V roku 1946 ako 16 ročný, začal študovať na Akadémii výtvarných umení v Prahe v medailárskej špeciálke u prof. Otakara Španiela, kde absolvoval aj umeleckú aspirantúru (1952-1954). Sochár, portrétista, tvorca viacerých komorných i monumentálnych prác a popredný medailér, pôsobil dlhé roky ako profesor a rektor Vysokej školy výtvarných umení v Bratislave, získal veľa ocenení. Jeho sochy a pomníky možno vidieť na mnohých miestach na Slovensku: monument na Dukle, súsošie na bratislavskom Slavíne, socha Juraja Jánošíka vo Vrátnnej doline, alebo pamätník L. Štúra i SNP vo Zvolene, pamätník vo Zvolenskej Slatine, súsošie na nám. SNP, socha Bratislava pred budovou Národnej Rady a jazdecká socha Svätopluka na Bratislavskom hrade. Vo svojej tvorbe nadviazal na tvorivý realizmus vo svete, za čo bol často kritizovaný, ale ukázalo sa, že svet uznáva jeho kvality a vie ich aj oceniť.

Celoživotnou trvalou témou sú pre umelca Jána Kulicha tradície ľudovej kultúry a histórie, jej významné osobnosti, ale aj osobnosti spoločenského a kultúrneho života svetového významu. V tvorbe medailí patrí Ján Kulich k svetovej špičke, ako o tom svedčia ocenenia Medzinárodnej federácie medailérov - FIDEM a záujem o jeho tvorbu v Taliansku, kde mu v roku 2005 udelili cenu Medzinárodnej Akadémie Il Convivio, vo Francúzsku, v Nemecku, v Rusku, Japonsku a v ďalších štátoch.

Osobitú pozornosť si zasluhuje široko rozvetvená tvorba Kulichova, siahajúca od monumentálnych sôch a reliéfov až k medailérstvu a plakétam, od dreva kameňa a bronzu až po hydronálie, pálenú hlinu a zváraný plech. Takýto široký záber vyjadrovacích prostriedkov je u Kulicha výrazom nepokojného intelektu a leonardovského hľadania. Príliš dobre a intímne poznal minulosť a taje svojho remesla, jeho skutočné hodnoty, kladol dôraz na osobitosť umeleckého videnia, na neopakovateľnosť individuálneho výrazu a podriaďoval aj formálne a technologické experimentátorstvo neúprosným kritériám vlastného výtvarného nazerania.

Ľudové tradície a umenie boli pre národného umelca Jána Kulicha celoživotnou trvalou témou, transformovanou v polohe najvyššej profesionálnej výtvarnej kultúry.

Ján Kulich bol výrazne slovenský kultúrny a ušľachtilý patriot svojho ľudu, domoviny a národa. Svojím roz-

siahlym dielom patrí do galérie našich národných buditeľov a rodolúbov.

Umelecká tvorba Jána Kulicha bola svetlým bodom v podmienkach súčasného pretechnizovaného, rozporuplného, materializujúceho sa sveta, ktorý neraz šliape po tých najvzácnejších hodnotách človeka. Za to si zasluži filozofia a tvorba Jána Kulicha najvyššiu úctu a uznanie.

Zo sakrálnej tvorby je najvýznamnejšie dielo Jána Kulicha postava matky Terezy. Ján Kulich v jednom rozhovore povedal: „Fascinoval ma jeden záber, keď bola na Kysuciach. Tá nekonečná skromnosť. Tá jednota láskavosti a chudoby. Potom som videl iný záber, ako Matka Tereza viedla za ruku po schodoch Svätého Otca. Bol to opäť dramatický výjav veľkosti a sily tejto drobnej svätice a vtedy som si povedal, že musím spraviť sochu Matky Terezy. Bol to deväťdesiaty druhý rok, ľudia sa mi vyhýbali“. Prezident túto sochu daroval Svätému Otcovi počas národnej púte roku 2000 do Ríma.

Kulichova Pieta je stelesnená bolesť Matky. Zdá sa dokonca akoby táto stvárnená materinská bolesť prevyšovala utrpenie jej ukrižovaného syna obraz stelesneného žiaľu, akému sa nič nevyrovná. On, Syn, Ježiš, musel umrieť za nás a Matka musí žiť ďalej. Jej bolesť trvá a v tom trvaní je celý dramatismus jej veľkej postavy.

Ukrižovaný Kristus, kríž pôvodne plánoval pre dom smútku v Očovej ešte roku 1987. Stavba sa nakoniec neuskutočnila. Prvý raz bol vystavený na nitrianskom Výstaviske.

Tu skrsla myšlienka, že tento kríž treba darovať v súčasnosti najvzácnejšiemu pútnikovi našej slovenskej zeme, kardinálovi Korcovi pri príležitosti Veľkého jubilea. Táto myšlienka u Kulicha našla veľkú podporu a podporili ju všetci zainteresovaní: kríž je inštalovaný v areáli Nitrianskeho hradu.

Vývrcholením životnej dráhy národného umelca Jána Kulicha je realizácia sochy „Svätopluka“ na Bratislavskom hrade. Je to dielo, ktoré je obdivované i zatracované, ale zostane historickým dokumentom pre ďalšie generácie. Mnohí nepravníci tejto sochy si možno uvedomia, ako veľmi Kulichovi krivdili. Prežíval to v bolesti a určite to malo vplyv na jeho zdravie. Ďalšiu ranu utrpelo jeho zdravie pri premiestnení monumentu na Dukle.

Najosobnejším dielom Jána Kulicha je „Mať moja“. Je to pomník rodičov J. Kulicha. Spája v nej hlboký citový vzťah umelca k matke a domovine. Emocionálne pôsobenie plastiky

Dňa 15. marca 2015 zomrel Ján Kulich

umocňuje jej dôstojné umiestnenie na cintoríne v rodnej Zvolenskej Slatine. Na Svetovej výstave v kanadskom Vancouveri vystavoval sochu „Cyril a Metod“. Socha očarila, bol veľký záujem o jej odkúpenie. Ján Kulich ju nepredal, pretože socha podľa neho patrí na Slovensko.

Obdivujeme, kde sa v ňom našla tá obrovská energia, ktorú dokázal pretažiť do svojich diel. Zdá sa, že to bola sila lásky k rodine, k rodnej zemi a k prostým ľuďom, ktorých tak obdivoval a miloval.

Tak skončil svoju púť národný umelec Ján Kulich, v očakávaní stretnutia s milovanou matkou.

JÚLIUS BINDER, ONDREJ LENÁRD,
LADISLAV ŠVIHEL

Z diela národného umelca Jána Kulicha sme vybrali súsošie Rodičia, plaketu a plastiku Matka Tereza, Pamätník Svätoplukovi na Bratislavskom hrade a súsošie Vierozverstov sv. Cyrila a Metoda

Vaša Excelencia Mons. Duplex doctor Ján Babjak, SJ, prešovský arcibiskup - metropolita a Spiritus creans huius facultatis, Vaša excelencia Mons. Dr. Milan Lach, SJ, pomocný prešovský biskup, Spectabilis Mons. prof. Duplex doctor Peter Šturák, dekan Gréckokatolíckej teologickej fakulty PU, Spectabiles, prodekani, docentes, asistentes fakulty, Vaša magnificencia, rektor Katolíckej univerzity v Ružomberku, prof. Duplex doctor Jozef Jarab, zvlášť zástupca a podpredseda Spolku slovenských spisovateľov poeta supremae classis, spisovateľ a vydavateľ časopisu Kultúra a jej šéfredaktor Teodor Križka aj ostatní akademici, Doc. PhDr. Marta Germušková, CSc. literárna vedkyňa, všetci pracovníci tejto fakulty a arcibiskupstva, zástupcovia iných fakúlt, vážený pán prof. Duplex doctor Július Rybák, spisovateľ a prekladateľ a objaviteľ geniálnej osobnosti MUDr. Pavla Straussa, drahý brat poeta a apoštol Paľko Ondřík, drahí bratia a sestry kultúry a umenia sestry a bratia!

Ako som sa vlastne dostal tu ja? No, zavolali ste ma! Mňa človeka extra muros, ktorý celý život žil mimo normálu, normálu sveta, ale bytostne precízne podľa normálu eternálneho, tvorivého zákona všetkého bytia! A preto som sa neuchádzal o nič iné ako o dar chápania života podľa absolútneho univerzálneho poriadku vesmíru a rovnako aj človeka. A preto, i keď som bol extra muros, bol som v strede epicentra. Preto ďakujem zo srdca, že ste aj takýchto jedincov evidovali.

Toto moje confessio - vyznanie je vyznaním pre mnohých, ktorí nestratili zmysel pre dobro, pravdu a krásu a rešpektujú násobiku - mať sa rád - milovať! Nielen seba - všetkých i svet. Je to harmónia dokonalosti.

Umenie je dar vidieť svet v jeho úžasnej harmónii dobra, pravdy a krásy. A krásou sa velebí a uchvacuje esencia dobra a pravdy. Je to radiácia, vibrácia, žiarenie, ktoré uschopňuje prezentovať zmyslovo: písmom, slovom, výtvarníctvom a hudbou harmóniu sveta, okúzľuje, ale aj otupuje esenciu človeka. Zo Slova vzniklo všetko dobré už na prapočiatku. Poslaním slova je aj dnes: urobiť svet lepším, a to iba tak, že zlepšime človeka.

Vystriedali sa v histórii tisíce modelov, ale niečo sa zlepšilo, ale zásadná otázka: dobra, pravdy a lásky stále klesá. A slovo má v tom svoj strašný podiel. Kým rozum, exaktné vedy pracujú precízne podľa vzorov zákonov prírody, prinášajú úžasné hodnoty a dobro, ľudské vzťahy ktoré sa menia a falzifikujú zneužívajú tieto výsledky rozumového sveta a robia svet takým, akým je! Krajná bieda a krajné mamonárstvo prekvitá a slová, v ktorých sú ako násobilka zafixované ľudské vzťahy, sa považujú za prežitok za tmársky a náboženský mýtus. Situácia sveta je však taká, že musí nastúpiť radioaktívne žiarenie a to pred-

Vďaka pútnika

Keď vyjadrujeme úctu vedcom, spisovateľom, maliarom, každému nejakému obdarenému, tobôž tým, ktorí sa namáhali a obetovali aj za nás, nevzdávame tým ani tak úctu im, veď oni to zväčša ani nepotrebujú a dokonca odmietajú. Vzdávame tým úctu hodnotám, ktoré sami vyznávame, ktoré sú naším ideálom, no ku ktorým sme sa nateraz nevedeli dotiahnuť tak ako naše vzory. Často však úctu vzdávame až zosnulým, a to je chyba. Kultúru národa poznať aj podľa toho, že vie rozlíšiť medzi celebritami, ktoré sa takými stali vďaka svojej drzosti a egoizmu, o ktoré opreli svoju potrebu presadiť sa a mať najmä hmotný úspech, a svojimi svätými, ktorí položili za obetu pre dobro všetko, čo mali a čím boli.

Je potešujúce, že prešovská Gréckokatolícka bohoslovecká fakulta a Spolok sv. Cyrila a Metoda patria k tým centrá, kde sa rozlišovať vie. Aj preto

sme si 26. 3. 2015 mohli pripomenúť 90. narodeniny birituálneho kňaza a básnika Mons. Jozefa Tótha, svedka Božieho evanjelia a jeho neúnavného hlásateľa a aplikátora v živote. Jubilanta pozdravili okrem arcibiskupa Jána Babjaka SJ aj pomocný biskup Ján Lach SJ, predseda Spolku sv. Cyrila a Metosda Ján Hospodár, dekan fakulty Peter Šturák, odborne zhodnotili dielo básnika doc. Marta Germušková, CSc. z Prešovskej univerzity a PhDr. Ján Gallík, PhD z Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre. Básnik a editor súborného dvojzväzkového Diela Jozefa Tótha (Vydavateľstvo spolku slovenských spisovateľov, Bratislava 2010) Teodor Križka taktiež pozdravil vzácného jubilanta a priaznivca Kultúry, a odovzdal mu Mimoriadnu cenu Spolku spisovateľov za celoživotné literárne dielo. Prinášame záverečné poďakovanie básnika Jozefa Tótha.

Ďakujem aj všetkým korektorom, tlačiarom, zvlášť pani Anne Krajcovej, ale aj ostatným pracovníkom v redakcii i v tlačiarňach.

Ďakujem aj priateľom a bratom, ktorí avizovali, prednášali a hodnotili vydania týchto kníh: predovšetkým vydavateľovi a básnikovi Teodorovi Križkovi za jeho superlatívne hodnotenie, prof. Rybákovi, Dr. Jánovi Gallíkovi a všetkým ostatným. Srdečne pozdravujem aj môjho drahého syna Miška, odborného výtvarného tvorcu a priateľov: JUDr. J. Lemeša, bývalého tajomníka našej fakulty, otca Jozefa Blaščáka a nezabúdame na nášho brata Tonka

Semeša, historika, ktorý privliekol prvé knihy a založil seminárnu knižnicu, ktorú aj vynikajúco vybudoval a pomáhal seminaristom pri odborných prácach a Ing. Štefana Pástora, rodáka z mojej obce za prívosť a stálu pomoc!

Napokon ďakujem otcovi tejto fakulty, otcovi arcibiskupovi metropolitovi Jánovi Babjakovi, SJ, ktorý zaručil toto stretnutie na fakulte, kde sme začínali od nuly a ktorá má teraz vysoký stupeň kvality!

Podobne aj otcovi prof. Petrovi Šturákovi a môjmu priateľovi Doc. ThDr. Miškovi Hospodárovi za realizáciu tohto stretnutia. On bol du-

šou Cirkevného života na Terasé v Košiciach.

A nemôžem skončiť bez toho, aby som nespomenul tých, ktorí tu začínali: pod taktovkou J.E. otca biskupa Hirku, dekana Doc. Poláčka, Doc. Janhubu, Mons., Mgr. Krajňáka, otca Dr. Boháča, prof. Novotného, otca Gajdoša, RNDr. Jožka Voskára a všetkých učiteľov fakulty i pracovníkov. Ale aj zakladateľa kňazského seminára otca Kormanika, prefekta otca Košču a v oblasti ekonomiky pani Petrovú a ďalších.

Ďakujem za prijatie, za blahoželania, za ocenenie a medailu fakulty, za ocenenie Spolku slovenských spisovateľov a za Vašu bratskú lásku udržiavať harmóniu v našej Cirkvi, ktorú otec biskup zviditeľnil nielen doma na Slovensku, ale aj v zahraničí. Jeho mnohoraká činnosť má charakter nielen miestny, ale kardinálny v celej Cirkvi.

Vivat crescat et floreat Facultas Theologica Grecotholica Universitatis Prešoviensis.

Všehomúci Bože a Otče, ďakujem za 90 rokov života, ktorý si mi daroval, a svojim rodičom, starým rodičom, deťom, príbuzným, priateľom i nepriateľom, kláštrom sestier sv. Kríža, kaplánom a nesmrteľnému učiteľovi Hornákovi, svojim predstaveným aj tým, ktorý mi sťažovali život, lebo práve preto bol krásnym!

Preto spievame vesmírnou pieseň: Sláva Bohu na výsostiach a na zemi pokoj ľuďom dobrej vôle! Amen.

Prešov 26. marec 2015
JOZEF TÓTH

Pavol Ondřík prednáša svoje básnické laudácie jubilantovi Jozefovi Tóthovi v mene Pavla Országha Hviezdoslava. Zľava: kňaz a básnik Jozef Tóth, sólista opery František Balún, básnik Teodor Križka, kňaz-básnik Pavol Ondřík

Na snímke hore sprava: predseda Spolku sv. Cyrila a Metoda Michal Hospodár, rektor Katolíckej univerzity v Ružomberku prof. Jozef Jarab, pomocný biskup Milan Lach SJ, Mons. Jozef Tóth, arcibiskup Ján Babjak SJ, dekan GBF PU prof. Peter Šturák a básnik Teodor Križka

(Pokračovanie zo 4. strany)

Napriek rozdielnostiam jednotlivých kultúr, islam vysoko vyzdvihuje postavenie matky v spoločnosti, pretože jej poslanie, ako dárkyne nového života a udržiavania generačnej postupnosti v rámci rodiny, rodu a kmeňa je nezastupiteľná nielen svojim materstvom, ale aj spoločenskou funkciou. Preto ani veľmi neudivuje, že v súvislosti s postavením žien v islame vystúpil nedávno turecký prezident Recep Tayyip Erdogan a vyvolal na západe, ktorého masmédiá sú už poslušne ovplyvnené gender-ideológiou, rozruch, keď vyhlásil, že ženy nie sú rovné mužom a obvinil feministky z toho, že nechápu zvláštny štatút, ktorý islam prisudzuje matkám. Vo svojom prihovore pred účastníkmi stretnutia na tému Ženy a spravodlivosť, ktoré sa konalo v Istanbule, Erdogan povedal, že muži a ženy sú stvorení odlišne a nikto nemôže očakávať, že ženy budú vykonávať tie isté profesie ako muži, pričom matky majú vysoké postavenie, ktoré môžu dosiahnuť iba ony. „Ženy a mužov nemožno klásť na rovnakú úroveň. Je to proti prírode. (Ženy a muži) sú stvorení odlišne. Majú odlišné povahy. A odlišnú konštitúciu,“ citovala tureckého prezidenta agentúra AP.

Nemôžeme na tomto mieste vysvetliť ani len podstatné prvky islamského náboženstva vo väzbe na Mohamedov život a Korán, ktorý zanechal pre svojich nasledovníkov v celom islamskom svete, ako východisko k zložitému systému teokratickej vlády svojich nástupcov – kalifov v islamských krajinách sveta. Všetky tu uvedené informácie, sú známe z úvodov k prekladom Koránu, ako aj z bohatej literatúry, ktorá každým rokom sa ďalej navrhuje nielen v tlačovej, ale aj v elektronickej podobe cez internet. Z priestorových dôvodov nechceme porovnávať islam ako náboženský systém s judaizmom a kresťanstvom. Na tomto mieste uvádzame len tie stránky života proroka a Koránu, ktoré nám môžu vysvetliť správanie sa Osmanov v našom geografickom priestore pred tristo rokmi, a pre pochopenie udalostí na Strednom východe v súčasnosti. Slúžia tiež k tomu, aby si veriaci kresťania mohli uvedomiť vlastnú náboženskú identitu, podstatu svojej vlastnej kresťanskej viery a jej písomného odkazu nasledujúcim generáciám cez evanjelium.

Tak ako Korán uznáva smrteľnosť Mohameda, podobne priznáva, že prorok nerobil žiadne zázraky v porovnaní s Ježišom Kristom. A predsa, po jeho smrti ľudové podanie urobilo z Mohameda veľkého divotvorcu a hrdinu zázračných udalostí. Jednou z nich je nebeská cesta („isra“) do Jeruzalema a odtiaľ výstup do neba na stretnutie s Bohom, odvolávajú sa na súru 17 Nočná cesta, verš 1: „Pochválený buď Boh, ktorý v noci previedol svojho služobníka zo Svätej mešity (v Mekke) do najvzdialenejšej mešity (v Jeruzaleme), ktorej okolie Sme požehnali a aby sme ukázali Naše znamenia. Boh

EMIL VONTORČÍK

Islam a stredná Európa kedysi a dnes

všetko vidí a počuje.“ Z toho pramení, že Jeruzalem je pre muslimov tretím najposvätejším miestom, po Mekke a Medine. A na tomto základe vzniká aj ohnisko nepokojov v zápase o Jeruzalem v palestínsko-izraelskom konflikte.

Korán a presadenie islamu

Ako sme už v predchádzajúcom povedali, obsah zjavení, ktoré boli odovzdávané Mohamedovi, bol úzko spojený s jeho osobným životom a snahou o prijatie tohoto monoteistického náboženstva najskôr v jeho najbližšom okolí, čo sa dialo v prvom mekkanskom období ešte za života jeho prvej manželky Cha-

ženstva. Deň tohto úteku bol neskôr prijatý ako prvý deň prvého roku nového islamského kalendára. V Medine sa Mohamedovi podarilo sformovať prvé teokratické spoločenstvo. Od tohoto roku sa obsah Koránu obohacuje aj o zásady správy a života tohto náboženského spoločenstva, tentoraz v opozícii voči mekkanským pohanským súkmeňovcom Kurajšovcom, ako aj početnej a bohatej židovskej komunite v medinskom prostredí.

Spočiatku sa obracia na svojich vyznavačov a schvaľuje obrannú vojnu, ako je vyjadrené v súre 22 Púť: 39 - „Bojovať je povolené tým, ktorým bolo

islamom, napriek tomu je potrebné podčiarknuť, že to podstatné, čo odlišuje obe náboženstvá, je zákon lásky Ježiša Krista a jeho odpor voči násiliu, ktorý vyjadril napr. aj pri svojom zajatí, keď povedal Petrovi, aby schoval meč (Mat. 26: 51-54), pretože násilie nemá miesto v jeho kráľovstve. Zato prorok Mohamed použitie násillia schvaľoval pri presadzovaní svojho monoteistického náboženstva voči vlastným spoluobčanom v Mekke, ktorí sa nechceli vzdať modloslužobníctva a neskôr na šírenie islamu.

Podobne sa zachoval voči židovským kupcom v Medine. Keď

aby sa zmocnil židovského bohatstva, pretože niektoré židovské osady boli strediskami obchodu so zlatom a striebrom, čím sa ihneď zvýšilo bohatstvo jeho islamskej obce a guráž jeho bojovníkov na ďalšie boje so svojimi odporcami. Encyklopédia Britannica takto komentuje túto zmenu: „Keď zistil ich [Židov] vojenskú nekompetentnosť, nemohol sa zdržať pokusu ovládnuť ich majetky. A tak aj spľundrovanie sídiel židovského Khaibaru zdá sa umožnilo uspokojiť apetít jeho nespokojných stúpencov.“ (Encyklopédia Britannica, 15: 648).

Prelomovou bitkou v sérii potyčiek s Mekkancami v rokoch 624-630, bola bitka pri Badr, ktorá znamenala, že islamská komunita nebola zničená a zabudnutá, ale naopak, že ona ovládla Mekku. Po nej nasledoval rad ďalších víťazných potyčiek s pohanskými Arabmi, až nakoniec Mohamed so svojimi stúpencami ešte pred svojou smrťou v roku 632 ovládol prakticky celý Arabský polostrov.

EXPANZIA ISLAMU
ZA PRVÝCH KALIFOV
A ROZDELENIE ISLAMU

Ešte je potrebné vysvetliť rozkol medzi dvoma vetvami islamu: sunnitmi a šiitmi. Korán na viacerých miestach zdôrazňuje, že Mohamed je smrteľným človekom (súra 3 Imranov rod: 144, súra 21 Proroci: 34, súra 34 Sába: 50). Ale jeho smrť predsa len bola šokom pre jeho stúpencov. Situáciu zachraňoval jeho priateľ a svokor Abu Bakr, keď zvolal zmetenému davu veriacich: „Ó, ľudia! Ak si ctíte Mohameda, tak Mohamed nežije; ak vzdávate česť Alahovi, tak Alah žije!“

Problém bol aj v tom, že prorok neurčil svojho nástupcu, pretože nemal synov, lebo zomrel v mladom veku. Časť jeho nasledovníkov tvrdila, že nástupcom má byť potomok z jeho rodu, a to bol Alí, syn jeho dcéry Fatimy. Alí ibn Abí Tálib, skrátene uvádzaný v textoch len Alí, bol Mohamedovým bratancom. Manželstvom s Mohamedovou dcérou Fatimou, ktorú mal s prvou manželkou Chadidžou, stal sa zároveň aj Mohamedovým zaťom. Ale na čelo muslimskej obce sa dostal Abú Bakr, a vlastne tým sa zároveň stal aj prvým kalifom (chalífom).

didže. V tomto období sa formovali základy náboženstva vo vzťahu k jedinému Bohu - Alahovi v opozícii k tradičnému arabskému pohanskému modlárskemu kultu v prostredí Mekky a obyvateľstva Arabského polostrova.

Útek do Mediny v roku 622, tzv. hidžra je prelomovým rokom v živote Mohameda a jeho nábo-

ukrivdené, ak bojovať chcú.“ Avšak neskôr už prikazuje

V súre 2 Krava: 216 - „Je vám prikázaný boj, hoci nie je vám príjemný. Možno je to, čo je vám nepríjemné, pre vás prospešné a že máte záľubu v niečom, čo je pre vás zlé. Boh to vie, vy však nie.“

V tomto článku neporovnávame kresťanské náboženstvo s

zistil, že Židia sa vonkoncom nemienia stať sa jeho nasledovníkmi, čo sa prejavilo aj v znení Koránu. Prijal piatkový sabat, smer modlitby veriacich upriamil na Mekku a nie na Jeruzalem, ako predtým. Čo horšie,

dopustil násilie voči židovským komunitám, aby odstránil prípadných spojencov svojich nepriateľov (politické dôvody) a

Abú Bakr (632-634) vládol iba krátko, ale jeho vláda bola veľmi efektívna, pretože sa mu podarilo opäť zjednotiť nejednotné arabské kmene a usmerniť ich túžbu po boji a po koristi do susedných krajín. Nastala doba mohutnej arabskej islamskej expanzie a to útokom na susedné veľké ríše: Východorímskú, čiže Byzantskú a na Perzskú ríšu.

Umar ibn al-Chattáb (známy aj ako Omar, 634-644) ako druhý kalif zohral rozhodujúcu rolu pre expanziu islamu navonok. V roku 635 dobyli Damašek a v nasledujúcom roku generál Khalid ibn-al-Walid porazil armádu Byzantskej ríše v bitke pri Jarmuku a vymanil z područia Východorímskej ríše Sýriu. Moslimovia si popri Sýrii podmanili aj Palestínu, Mezopotámiu a Egypt.

Uthmán ibn Affán (známy aj pod menami Othman, Usman, Osman, 644-661) je tretí kalif z

Božie, ktoré existuje od večnosti. Preto znenie jednotlivých kapitol - súr je v prvej osobe, ako priama reč Alaha Mohamedovi. Ale praktická stránka úpravy bola oveľa prozaickejšia a s jej výsledkom napríklad šiitska časť islamu nie je dodnes spokojná, pretože vytýka Uthmanovi, že veľkú časť originálnych textov (vraj až 25%) nebola zahrnutá do zjednotenej, štandardnej verzie, vulgáty.

Alí ibn Abí Tálíb (656-661) sa stal nakoniec tiež kalifom. Počas svojej vlády sa mu podarilo ovládnuť celý Irak. Avšak vznikla voči nemu opozícia a Alí bol nakoniec v občianskej vojne začiatkom roka 661 zavraždený v meste Nadžaf v Iraku, čím sa toto mesto stalo jedným z najvýznamnejších pútnických miest všetkých šiitov.

Smrťou štvrtého kalifa sa skončilo obdobie patriarchálneho kalifátu a prvotnej fázy politického vývoja islamu od Mohamedovej smrti. Násilnou smrťou zomrel aj Aliho syn a Mohamedov vnuk Hasan a ich smrť spôsobila trvalé rozdelenie moslimov na sunnitov a šiitov, Aliho nasledovníkov. Podľa šiitov môžu byť kalifovia iba potomkovia Mohameda. Uznávajú iba Korán. Podľa sunnitov môže byť kalifom ktorýkoľvek moslim. Uznávajú aj Korán, aj sunnu.

Čo je sunna? Po Koráne je sunna druhým veľkým súborom záväzných noriem a východiskom teologického a právneho učenia islamu. Je to súbor, ktorý zhrňuje islamskú tradíciu a má vedľa Koránu rovnako významné postavenie v islamskom náboženstve. Sunna čerpá z tzv. hadisov (arab. hadíth), ktoré odovzdávajú svedecké údaje o prorokových výrokoch a činoch.

Obrázok vľavo hore: Mekka na vyobrazení z roku 1672

Ostatné obrázky: Ukážky arabskej kaligrafie

(Pokračovanie v budúcom čísle)

Slováci, filozofujme

Slováci, začnime filozofovať o jestvovaní - o súcne. Poznávajme ho a viac využívajme na robenie dobra. Súcno úprimne vnímajme a chápme, no a noviny, rozhlas, televízia a knihy nech pre nás šíria poznatky vedy aj skúsenosti praxe a umelci nech pravdy o jestvovaní pretvárajú do krásy na radosť a vyjadrenie citov. Básnik Miroslav Válek pokus o návštevu poeticky vyjadril nádhernými veršami:

P r ť í
tak úzase tak mäkko
padá dážď na aleje,
v nedefne popoludnie prišiel Host
a zamknuté je,

Rovnako sa takáto situácia dá vyjadriť hudbou aj obrazom. Chceme povedať, že stvorenstvo je veľké, dokonalé a kladne nasmerované robiť dobro. Príroda robí dobro zákonitostami. Človek svojou prirodzenosťou smeruje do večnej blaženosti.

Viera, nádej a láska - Božské čnosti spolu s ľudskými čnosťami - sú dimenzie jestvovania človeka. Sú to „spoluprejav“ rozumu, slobodnej vôle a svedomia, teda duchovna človeka. Dodajme, že v rozmere ľudstva každý človek každého človeka môže ovplyvňovať, lebo je iný a tak vzniká pestrosť konania. Pestrosť je „druhý rozmer“ veľkosti stvorenstva. Veľmi sa mýlia tí čo plašia koncom sveta. Načo by Boh stvoril tú veľkosť? Aby sme ju ovládli. Určite sme len v začiatkoch.

Viera je uvedenie si, že som vrchol stvorenstva a vďačný služobník Stvoriteľa na Jeho oslavu a veľbu, tu i vo večnosti. Nádej je uvedenie si, že cieľom života je blaženosť dosiahnuteľná robením dobra ľuďom z lásky k Bohu. Po uvedení si sa zmení (stav) na stav presvedčenia, že stav blaženosti dosiahneme a to je nádej. Dosiahnutím večnej blaženosti viera a nádej zaniknú, ostane len láska. Tak hovorí apoštol Pavol.

Podľa Biblie Adam v Raji jedol zo stromov „hotové jedlá“. Nemusel pracovať, mal žiť pre oslavu a veľbu Pána, slobodne a celou bytosťou. On to neprijal, chcel viac, chcel byť ako Boh. „Budete ako Boh, keď budete jesť zo zakázaného stromu“, hoci ten strom nebol zakázaný, teda aj tým klamal zlý duch, ktorý bol sprítomnený ako had. Adam odoprel podstatu svojho bytia, svoju prirodzenosť. Preto ho Pán vyhnal z Raja slovami - v potu tváre budeš dorábať nie hotové jedlá, ale suroviny, budeš pracovať. To bola zmena prirodzenosti človeka a ľudstva. Cieľ sa nemenil, len spôsob bytia na tomto svete. Raj prestal pre

človeka jestvovať. Raj a Nebo sa obsahom zhodujú. Bytie prarodičov v Raji a bytie vo večnom živote sú zhodné - oslava a veľba Pána.

Adam tu na zemi začal tvoriť, vyrábať potraviny a iné potrebné predmety pre každodenný život, začalo hospodárstvo. To hospodárstvo je stále viac a viac komplikované, Čím vyššia vyspelosť v oblasti poznatkov a praktických skúseností tým viac nelásky, nerestí medzi ľuďmi. Nechceme, ľudstvo nechce priznať, že len robenie dobra tvorí rozvoj, tvorí hodnoty.

Robenie dobra je Božské v človekovi a v spoločnosti. Výmysel zbrani bolo zlo. Vedci vymyslením atómovej bomby zhrešili veľmi ťažko! Keď spoznali účinky výbuchu atómovej bomby prosili politikov - nepoužite bombu! To nepomohlo, bolo už „neskoro“. Politici neposlúchli, zhodili bombu na Hirošimu 6. augusta 1945 a na Nagasaki 9. augusta 1945. Päťtonové bomby, ktoré zhodili, mali ničivosť ako 20 000 ton pušného prachu.

Od začiatku mala byť inštitúcia „múdrosti najmúdrejších ľudí sveta“ a múdrosť sa mala chápať ako odpoveď na otázku „ako robiť dobro“. Hádám mala obsahovať aj „trocha“ morálky a lásky. Ved' všetci čakáme od múdreho viac dobra ako od obyčajného, menej múdreho.

Matka Tereza z Kalkaty z lásky k Bohu robila a dnes sestry jej rehole spolu s pomocníkmi robia najbiednejším z biednych telesné a duchovné dobrá. Robia to s úplnou samostatnosťou, neuvažujú ani nerozhodujú či to je statočné, spravodlivé, vládne, milé atď. Môžeme vymenovať všetky ľudské čnosti, ktoré psychológovia, sociológovia a teológovia doteraz definovali. Pri chápaní činov Matky Terezy vzniká nový prístup posudzovania čnostného života.

Potrebuje realizovanie úprimného milovania Pána dobrými skutkami bližným pomocné ľudské čnosti? Nie sú niektoré ľudské čnosti pomenovaním len pokračovaním plnenia pohanskej rímskej legislatívy, počas ktorej kresťanstvo vznikalo? Východná Ázia, Afrika, Amerika aj Austrália mali pred kolonizáciou náboženstvá, rituály a tradície (a nie legislatívu) a z nich sa odvodzovali vzťahy v spoločnosti.

História preukazuje, že cestovatelja po svete v každej, aj v malej dedine našli kostol, chrám k úcte nadprirodzenosti. Ateistov ani liberálov (dnešných názorov) nenachádzali. A to je v zhode s faktom, že rodinní príslušníci pochovávali

komunistov - ateistov (hlavne na dedinách) cirkevne. Aj dvaja najvyšší politici komunisti sa pred odchodom z tohto sveta vyspovedali. Aj jedna známa novinárka - ateistka povedala médiám, že na dušičky bola na cintoríne zapáliť sviečku. Potom môžeme povedať, že máme aj ateistov pokrstených a mali sme pokrstených a cirkevne pochovaných. To všetko svedčí, že kult tvorí kultúru života.

Že láska je čnosť, ktorá všetko dobro v živote zahŕňa, svedčia aj „silnejšie“ lásky: rodičovská a osobitne materinská láska, manželská láska a bratská láska. A nezabudnime, že Boh je Láska, všetko robí z lásky. Dodajme, že Sokratovská morálka pod dozorom svedomia, ktorú Sokrates uviedol vo výroku „nad všetkým je morálka“, koná dobro ako láska.

Dnešný liberalizmus stavia a vyzdvihuje legislatívne zákony nad prírodu a nad prirodzenosť. To sa nemalo stať! Globalizácia sa mala začať rozpravami o bytí. Rozprava je rozšírený dialóg na viac aktérov. Podstatný predpoklad dialógu - úprimný záujem výmenou myšlienok o predmete rozpravy poznávať predmet ako súčasť bytia - sa musí dodržať, lebo inak to nemá kvalitu dialógu, ale bezúčelné hovorenie, čiže bla-bla-bla.

Veľký mysliteľ Sokrates (469 - 399 pred Kr.) začal pravým dialógom a dosiahol ním svoju múdrosť a veľkosť. On dialógom prevzal všetku múdrosť súčasníkov a tým aj múdrosť Blízkeho východu. Poznaním, teda vedou, dosiahol presvedčenie - vieru v nadstvorenie „niekto je nad človekom“. Dodnes sa nenarodil človek, ktorý by seriózne vyvracal jeho svetonázor ani jeho ostatné tvrdenia. Sokrates svoju múdrosť dialógom odovzdal súčasníkom, hlavne žiakom svojej školy. On nič nenapísal. Jeho žiak Platón múdrosť rozšíril a prehĺbil a odovzdal dialógom a písaním (napísal 36 teoretických kníh) žiakom svojej školy a ostatným súčasníkom. Žiak Aristoteles (384 - 322 pred Kr.) múdrosť Sokrata a Platóna zachoval, prehĺbil a rozvetvil. Položil základy „novým“ samostatným vedám: logike, rečníctvu, metafyzike, fyzike, biológii, psychológii, etike, politike a poézii. V prehľbovaní a spresňovaní Sokrata pokračovali: Biskup Augustín (354 - 430), rehoľník, filozof a teológ Tomáš Akvinský. Immanuel Kant (1724 - 1804) študoval historické diela filozofov - predchodcov a potvrdzoval ich tvrdenia. Po Kantovi už nové sa nepovedalo, len sa potvrdzuje a opakuje už povedané.

Mohamedovho prostredia (Jeho dcéra Hafsa bola vydatá za proroka). Vo vývine islamu sa pod jeho vedením urobil veľmi dôležitý krok: Počas jeho vlády dostala svätá kniha moslimov Korán (arab. al-Qur'án alebo Qur'án, čo v preklade znamená prednášanie, recitovanie alebo čítanie) konečnú, zjednocujúcu úpravu. Podľa ortodoxného učenia islamskej viery ide o slovo

Predseda redakčnej rady: **Július Binder** – Šéfredaktor: **TEODOR KRIŽKA**. – Cena jedného čísla je 1,50 € – Časopis vychádza každé dva týždne s výnimkou mesiacov júl a august. Ročne vychádza 21 čísel – Stánkový predaj: Mediaprint-Kapa, Pressegrasso, a. s. Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a poštový doručovateľ Slovenskej pošty, alebo elektronicky na e-mailovej adrese: ganisinova.renata@slposta.sk. Objednávky do zahraničia vybavuje Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, P. O. BOX 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranična.tlac@slposta.sk. –

Telefonické predplatné: 02/54418102 alebo 02/54418091 – Registračné číslo: EV 757/08. – Prijímame iba príspevky napísané elektronicky vo formáte word, označené menom autora a graficky neupravené. Nevyžiadané rukopisy nevraciam. Stanovisko redakcie sa nemusí zhodovať s názorom autora – E-mail redakcie: kultura@orangemail.sk – internetová stránka a archív časopisu: www.kultura-fb.sk – Tento ročník vychádza s príspevkom Ministerstva kultúry SR. – ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

(Pkračovanie
z predchádzajúceho čísla)

17. júla 1945 poľské vojská obsadili územia severného Spiša a 14. augusta 1945 hornej Oravy. Voči slovenskému obyvateľstvu dochádzalo k tvrdým zásahom. Známe sú spôsoby vyšetovania Slovákov, ktorých zatýkali v noci len naľahko oblečených a umiestňovali vo studených a mokrych pivniciach, kde ich často bili do bezvedomia. Obvyklý spôsob vyšetovania bolo bytie obuškom, pažbami pušiek, opaskom, kyjakmi, surové kopance, privretie prstov medzi dvere, alebo posadenie na rozpálenú pec. Kto to nevydržal, zraneniam podľahol. Okrem násilia a národnostného útlaku boli Slováci vystavovaní aj hospodárskym represáliám. Na rozdiel od poľského obyvateľstva museli odvádzať vysoké kontingenty a dane, pričom boli vylúčení z pridelov. K Slovákom sa Poľsko správalo ako k príslušníkom nižšej rasy. Situácia sa začala zlepšovať začiatkom roka 1947. Desiateho marca 1947 došlo vo Varšave k podpísaniu priateľskej a spojeneckej zmluvy medzi ČSR a Poľskom, ktorá potvrdila vymedzené hranice z roku 1920. Súčasťou tejto zmluvy bol Dodatočný protokol zaručujúci národnostné práva Slovákov a Čechov v Poľsku a Poliakov v ČSR.

Zaujímavý príspevok „K otázke záchrany rasovo prenasledovaných osôb na Liptove“ je od autora, ktorý od roku 1979 žije v Rakúsku. Píše, že touto tematikou sa začal zaoberať po roku 1989, keď terčom kritiky sa stalo Slovensko. To Slovensko, o ktorom sa do roku 1989 vo svete takmer nič nevedelo. Zrazu ako na povel začali sa o ňom šíriť tie najhrubšie dezinformácie, ktoré sa pokúšali presvedčiť celú Európu, ba celý svet o tom, že duša Slováka je hodna opovrhnutia, ba zatratenia do horúceho pekla, poznamenáva autor.

K tomu možno dodať, že svet sa začal dozvedať o Slovákoch, až keď začali prejavovať úsilie o vlastnú štátnosť. Slovensko predtým oficiálne neexistovalo ako subjekt medzinárodného práva, čo uľahčilo stvárniť o ňom želaný obraz. Dezinformácie o Slovensku vychádzali najmä zo Slovenska a za jeho hranicami sa to rado prijímalo a dávalo ďalej ako overenú pravdu. O Slovensku sa referovalo ako o krajine, v ktorej vládne rasizmus, najmä voči Rómom a Židom, nenávisť voči Maďarom a o údajnom vrozenom antisemitizme Slovákov ani nehovoríac. Právo Slovákov na samobytnosť bolo vo svete diskreditované. Dokonca sa tvrdilo, že Slováci nesmú mať svoj vlastný štát, lebo posielali Židov do koncentrákov. A práve pre tieto jednostranné negatíva, priam propagandistické tézy, sa autor príspevku podobral na nie ľahkú úlohu. Pustil sa na vlastné hľadanie pravdy. Zmapoval osud záchrancov a zachránených v hornom a dolnom Liptove, na Orave, Kysuciach, Horehroní, v oblasti Banskej Bystrice, na východnom a západnom Slovensku počas holokaustu. V príspevku sa venuje výlučne osudu prenasledovaných na Liptove.

Spravodliví medzi národmi je termín označujúci nežidov, ktorí prispeli k záchrane Židov pred holokaustom. Konkrétne je to Komisia pre rozpoznávanie spravodlivých, založená v roku 1963, vedená izraelským najvyšším súdom a udeľuje titul Spravodlivý medzi národmi tým, ktorí preukázateľne túto činnosť vyvíjali. Tento titul získalo na Slovensku 537 ľudí, čo je v

prepočte na počet obyvateľov najvyššie číslo na svete! A počet Slovákov, ktorí zachránili Židov pred holokaustom je omnoho vyšší. Nevyšli s tým na verejnosť, ale riadiac sa božími zákonmi, pomáhali svojim spoluobčanom aj s nasadením vlastného života.

V tomto kontexte mi napadá kniha Priemysel holokaustu od Normana Finkelsteina, v ktorej popisuje finančné vydieranie židovského utrpenia, z ktorého profitujú najmä židovskí právnici v USA a organizácie zainteresované v ich získaní a nie skutoční preživší holokaustu.

Napadá mi aj Oskarom pociený film o holokauste Schindlerov zoznam od Stevena Spielberga. Hlavnou postavou filmu je sudetský Nemec Oskar Schindler zo Svitav, ktorý mal v Krakove fabriku na smaltovaný riad. Počas druhej svetovej vojny zachránil pred transportom 1200 Židov tak, že ich vyreklamoval pre svoju firmu z transportov do koncentračných táborov. Zoznam týchto zachránených Židov našli

iba pri tejto jednej filiálke. Ďalšie sú v Izraeli, Rumunsku, Maďarsku, Poľsku, Rusku, na Ukrajne (podľa prameňov z roku 1999), a kto vie, kde ešte. O Spielbergovi a Schindlerovi vie celý svet. Kto už ale vie o obyčajných slovenských ľuďoch, ktorí zachraňovali židovských spoluobčanov z ľudskosti, slovami M. Jančušku, z hlbokých koreňov našej kresťanskej tradície? Každý, kto pomáhal alebo ukrýval židovského spoluobčana, vystavoval nielen svoj život, ale aj život svojich najbližších nebezpečenstvu. Nejedna bol preto popravený nacistami za pomoc židovským rodinám. A ľudia pomáhali, ako sa dalo. Buď ich ukrýli niekde v komore alebo v dajakom bunkri v lese a po nociach im nosili jedlo a šatstvo. A keď títo nešťastníci mali malé deti, tak ich zobrali so sebou do dediny a medzi ich vlastnými sa „stratili“, Nemci si toho nevšimli. O deti sa starali až do skončenia vojny. Aj toto patrí do slovenských dejín!

Autorovi príspevku sa do 25. mája 2002 podarilo zaevidovať 569

fyzickému násiliu. V oblastiach obývaných karpatskými Nemcami prenasledovanie predstaviteľov katolíckej cirkvi súviselo s násilnosťami zamieranými proti tejto národnostnej menšine.

Posledným titulom Zborníka je Slovenská štátnosť a československý odboj (Úvaha o národnom rozkole v roku 1944), príspevok, ktorý prináša viacero pálčivých tém v novodobej histórii Slovákov. Vymáňanie sa z Uhorska a vznik ČSR v roku 1918 boli pre Slovákov veľkým darom, poznamenáva autor. Ale ČSR bola veľkým darom aj pre Čechov. Bez Slovákov by neboli mali svoj vlastný štát. Proti pangermanským tendenciám boli práve tak slabí ako Slováci proti veľkomadžarským. Spoločný štát Čechov a Slovákov mal však už od samého počiatku výrazné slabiny. Podľa Pittsburskej dohody mali dostať Slováci vlastnú administratívu, snem a súdy. Lenže realita bola úplne iná. Keď už boli Slováci v Masarykovom košiari, mohli

Slovenská ľudová strana, tu sa zrodil návrh na autonómiu Slovenska a tu bola 6. októbra 1938 deklarovaná autonómia slovenskej krajiny. V Žiline sa položili základy zjednotenia politických strán. Pod vedením HSĽS sa slovenské politické strany (okrem marxistických) zjednotili do jednej novej strany - Hlinkovej slovenskej ľudovej strany - Strany slovenskej národnej jednoty“.

Rok 2014 bol rokom spomienok (či osláv) na viaceré historické míľniky slovenských dejín 20. storočia. Najviac však rezonovalo 70. výročie vypuknutia Slovenského národného povstania. Autor zhodnotil jeho klady a záporny. Z politického hľadiska malo SNP pre Slovensko bezpochyby veľký význam. Jeho predstavitelia môžu kedykoľvek povedať, že Slováci sa so zbraňou v ruke postavili proti Hitlerovi, proti nacizmu, píše autor. Pre mnohých je takéto hodnotenie Povstania postačujúce. Nie však pre autora. Pýta sa, ako hodnotiť Povstanie z hľadiska národného či národnostného? Bolo progresom či regresom? Ako hodnotiť jeho hlavné ciele? Splnilo svoj hlavný cieľ, spojiť sa s Červenou armádou a oslobodiť územie SR od Nemcov? O koľko - ak vôbec - urýchlilo koniec druhej svetovej vojny u nás? Pomohlo Slovensku a jeho ľudu alebo mu skôr uškodilo? Vyvážila dvojmesačná ozbrojená akcia päťtisíc vyhasnutých slovenských životov? Samé neprijemné otázky, na ktoré pri rôznych pompéznych oslavách Povstania nenájde odpoveď. Na obdobie rokov 1939 - 1945, obzvlášť na roky 1944 - 1945, do ktorých spadá aj SNP, nahliada autor cez prizmu idey slovenskej a československej štátnosti. Charakteristikou tohoto obdobia sú dva nekompromisné politické tábory. Na jednej strane je to Slovenská republika predstavujúca ideu slovenskej štátnosti, a na druhej strane obnovujúca sa Československá republika s ideou československej štátnosti. Proti sebe stoja dve protichodné politické reprezentácie s vlastnými ozbrojenými silami. Prvá mala svojho pána v Bratislave, a tá druhá v Londýne. A tu podľa autora spočíva tragické rozčesnutie národa, ktoré dosiaľ nebolo prekonané

S obnovou československého štátu v roku 1945 sa povstanie, partizáni a odboj stali nekriticovateľnými a nastala kriminalizácia slovenskej štátnosti. Slováci mali na svoju štátnosť zabudnúť. Boli pevné „zabetónované“ do existencie Československa. Tak dobre, že sa svet začal o nich dozvedať, až keď sa začali domáhať svojho samourčovacieho práva.

Od 1. januára 1993 máme svoj vlastný štát, v poradí druhú Slovenskú republiku. Naša večná kľatba - poníženosť a ustráchanosť - však pokračuje, tvrdí autor. Číže vlastný štát máme aj nemáme zároveň. Odrazom týchto komplexov podľa M. Lacku je aj kriminalizácia vlastných historických osobností, ktoré hájili právo Slovákov na samostatný politický život.

Zostavenie a publikácia Zborníka „Slovenské národné povstanie a záver vojny na území Žilinského kraja 1944 - 1945“ sú dobrým impulzom na ďalšie spracovania podobných tém.

DARINA VERGESOVÁ

Povstanie a záver vojny

na území Žilinského kraja 1944 - 1945

deti jeho poslednej milienky na pôjde v cestovnom kufri s priveskom O. Schindler, keď rušili domácnosť v Hildesheim. A podľa tohoto zoznamu hviezda hollywoodského filmového neba, Steven Spielberg natočil film Schindlerov zoznam, ktorý bol údajne nakrútený podľa skutočnej udalosti. Tak to tvrdia jeho tvorcovia. Historici však spochybňujú humánne zaobchádzanie Schindlera so Židmi. Jeho manželka Emília, ktorá od roku 1949 žila v Argentíne, vydala pred smrťou knihu, podľa ktorej Schindlerov zoznam vytvoril istý Goldman, ktorý vpisoval do zoznamu ľudí za peniaze. Kto peniaze nemal, do zoznamu sa nedostal. Nie je ani isté, či zoznam nevznikol až neskôr. Dokonca či Schindler bol vedomým záchrancom 1200 Židov a či to všetko nie je iba legenda na základe rozprávania pamätníkov.

Aj Steven Spielberg si vraj mastí vrecká na osude preživších holokaustu. To netvrdia dajakí „antisemiti“, ale jeho vlastní súkmeňovci. Vraj kradne životné príbehy obetiam, ktoré hrôzy holokaustu prežili. Ich príbehy sa hollywoodizujú, privatizujú a speňajú. A na oplátku im Spielberg pošle ním podpísaný list (Spiegel 37/1999). V roku 1994 založil Spielberg v Los Angeles inštitút Shoah Foundation, v ktorom je 52 000 filmových svedectiev zaznamenaných v 56 krajinách a v 32 jazykoch ľuďmi, ktorí prežili holokaust. Archív obsahuje 120 000 hodín videomateriálu. A teraz pozor: za nahliadnutie do dajakého spisu sa platí 15 dolárov, za jeho kópiu 35 dolárov plus poštovné. Jedna sekunda videofilmu stojí 45 dolárov, 10 sekúnd 450 dolárov a jedna minúta holokaust-hororu z prvej ruky masných 2700 dolárov! (Spiegel 37/1999). Teda obrovská holokaust-databanka s licenciou na tlačenie peňazí. Zaujímavé je, že sami židovskí historici tvrdia, že z tých vyše 50 000 filmových svedectiev je iba 10 percent hodnotných a 90 percent sú svedectvá, v ktorých je pravda poprepletaná s fantáziami a tým, čo postihnúť kdesi čítali alebo počuli. Od 4. júna 1997 má Spielbergov inštitút filiálku aj vo Frankfurt nad Mohanom, ktorej cieľom je medziiným aj zhŕňať milodary (Spiegel 37/1999). Nezostalo

židovských spoluobčanov, ktorým slovenské rodiny v dobe holokaustu poskytli pomoc, čím im zachránili životy. Do tohto počtu autor nezapočítal tisíce Židov, ktorých zachránili Slováci rôznych povolání: kňazi, notári, okresní náčelníci ... Kde sa tu teda hrabe Spielberg s jeho Schindlerovým zoznamom!

Autor príspevku „Spomienky na partizánov v Rajeckej doline“ je historik-amatér. Pracuje skôr v teréne, venuje sa najmä zbieraniu pamätných svedectiev viažucich sa na obdobie druhej svetovej vojny v Žilinskom kraji, osobitne v Rajeckej doline. Po štyroch rokoch rozhovorov s pamätníkmi alebo ich potomkami, sa rozhodol svoj výskum zbilancovať. Väčšina z respondentov si ako prvé spomenie na to, ako sa k nim správali partizáni. Spomienky na partizánov sú skôr negatívneho rázu. Popri terore, rabovaní majú na rováši aj vraždy. Dosiaľ sa zistilo, že partizáni v Rajeckej doline zlikvidovali 52 osôb z radov civilného obyvateľstva v čase od septembra 1944 po prechod frontu. Ľudia sa ich báli rovnako ako Nemcov.

Autor ale zdôrazňuje, že na skutočných hrdinov, ktorí bojovali v Povstaní, ľudia nezabudli. Tito boli ale po vojne často prenasledovaní. Popri partizánoch v Rajeckej doline rezonuje spomienka aj na Ukrajincov, príslušníkov 14. divízie SS Galizien.

Dva príspevky sa venujú cirkvám, evanjelickej a katolíckej. „Evanjelický“ príspevok sa zaoberá činnosťou evanjelickej cirkvi, jej postojom k SNP, odbojom kňazov a ich pomocou politicky a rasovo prenasledovaným osobám.

Oproti predstaviteľom evanjelickej cirkvi odbojové aktivity medzi predstaviteľmi katolíckej cirkvi nenachádzali výraznejšie sympatie. Väčšina rímskokatolíckych biskupov bola viacej naklonená myšlienke slovenskej štátnej nezávislosti, inklinovala k politike prevažne katolícky orientovanej Hlinkovej slovenskej ľudovej strany (HSĽS). Na povstaleckom území boli preto neraz vystavovaní šikanovaniu a

o vlastnej svojbytnosti a svojráznosti iba snívať. Existencia Slovákov v ČSR nebola ústavne podchytená, boli iba súčasťou „československého národa“, vlastne českého a Slovensko sa stalo predĺženým územím českej zeme. Existencia slovenského národa bola Prahou popieraná. Namiesto podporovania slovenského priemyslu dochádzalo k jeho odbúravaniu, prípadne presunu do Čiech. Ekonomická situácia bola zlá a vysťahovalectvo na Slovensku dosahovalo vysokú mieru.

Ešte v roku 1938 bolo Slovensko zaplavené Čechmi, ktorí zaberali Slovákom pracovné miesta, najmä inteligencii. Medzitým Slovensko už dávno „dozrelo“, malo svoju vlastnú inteligenciu, ktorá doma nemohla nájsť uplatnenie. Slováci sa dožadovali dodržania Pittsburskej dohody. Chceli svoje územie spravovať sami, chceli autonómiu. O tom Praha nechcela ani počuť. Prišiel rok 1938 a s ním Mnichovská konferencia v septembri 1938, ktorej výsledok je známy. ČSR prišla o rozsiahle územia. Praha stratila na ústrednej moci, čo Slovákom umožnilo získať dlho im upieranú autonómiu. Z monolitného Československa sa stalo Česko-Slovensko. Na ďalší vývoj v Česko-Slovensku mal vplyv aj tzv. Homolov puč 9. - 10. marca 1939, keď sa pražská vláda pokúsila získať stratenú kontrolu nad Slovenskom. O tri dni neskôr, 13. marca 1939 sa ohlásil u Slovákov Hitler s jeho podmienkami. Slováci nemali na výber: Vyhlásenie štátnej samostatnosti alebo rozdelenie zvyšku Slovenska, na ktoré si už brúsili zuby Poľsko a Maďarsko. Tieto dva štáty mali dobré vzájomné vzťahy a ich strategickým cieľom bolo vytvorenie spoločnej štátnej hranice a tým zasadiť Slovensku smrteľný úder. Vyhlásením Slovenského štátu 14. marca 1939 zabili Slováci jednou ranou dve muchy. Dosiahli sebaurčenie a zachránili integritu územia Slovenska, aj tak už vážne narušenú Maďarskom po Viedenskej arbitráži.

Autor upriamuje svoju pozornosť na Žilinu, ktorá je úzko spätá s autonomistickým hnutím. Tu bola založená